

MORDÜŞÜN!

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

GELİŞTİRME REHBERİ

İçindekiler

1- MorDüşün! Nasıl Gerçekleştirdik?

- Bir “MorDüşün!” Hikayesi 1
- Kim, Kim? 3
- Daha Daha Kimler? 3

2- Eğitimler

- Kavramsal Çerçeve 6
- Yerel İzleme Grupları Eğitim Programı 17
- Yerel İzleme Eğitimi Modülleri 18
- Toplumsal Cinsiyet Yerel Eğitimi Programı 42

3- Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodunun Oluşturulması

- Neden İzleme? 44
- Gözlem Nedir? 46
- Neye, Nasıl Bakılabilir? 47
- Gözlem Formları 51

4- Yerel İzleme Çalışmaları

- Yerel İzleme Grupları 60
- Ne Umduk, Ne Bulduk? 61

5- İzleme ve Değerlendirme

- Proje Hedefleri Değerlendirmesi 76
- Proje Hedeflerini Etkileyen Unsurlar 79
- Projenin Etkisi 80
- Sonuçlar 82

1

MorDüşün! Nasıl Gerçekleştirdik?

Bir “MorDüşün!” Hikâyesi

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde Gençlik Çalışmaları Birimi denilen bir yerde 8 kadının katılımıyla, ağırlıklı hak temelli çalışan örgütlere yönelik olarak, çalışma ziyaretleri düzenlenmiş. Bu çalışma ziyaretinden birinde MorDüşün! proje fikri çıkmış...”

“MorDüşün!” proje fikri, Gençlik Çalışma Birimi’nin (GÇB) gençlik kuruluşlarına yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışma ziyaretlerinin ikincisinde oluşturuldu. 02 - 12 Temmuz 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalışma ziyaretinin katılımcılarından ikisi Arzu Ozan ve Begüm Şenyiğit idi. Çalışma ziyaretinin son günü programın tümüne yönelik olarak yapılan değerlendirme gruplarında, çalışma ziyaretlerinde edindiğimiz deneyimlerle yerellerimize döndüğümüzde “neler yapabiliriz?” sorusu, MorDüşün! projesine giden yolu açtı. Arzu ve Begüm’ün kurum içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme fikri, Gençlik Çalışmaları Birimi ve Toplum Gönüllüleri Vakfı’nı bir ortaklıkta buluşturdu.

Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili farkındalığın, gençlik STK’larında artmasına yönelik olarak düşünülen Toplumsal Cinsiyet İzleme Modeli, ilk etapta Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) ağında bulunan Samsun 19 Mayıs Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi’ndeki Toplum Gönüllüleri örgütlenmelerinde, gençlerin katılımıyla oluşturulmaya başlandı. İzlemeyi gerçekleştirecek gençlerin güçlendirilmesine yönelik olarak, İstanbul’da 4 günlük bir çalışma ziyareti gerçekleştirildi. “Bir kurum içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemek mümkün müdür?” sorusunun cevabını arayan gençler Pınar Selek, Aysun Sayın, Amargi, Medya İzleme Grubu - Mediz, Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi - SOGEP, Toplum Gönüllüleri Vakfı gibi kişi ve kurumları ziyaret ettiler.

Bu buluşmalarda alınan önerilerle taslak yerel izleme formları oluşturuldu ve Ankara, İstanbul ve Samsun'da yerel izleme çalışmalarına başlandı. Pilot izleme çalışmaları devam ederken, MorDüşün! için bir dönüm noktası olan bir çağrı e-posta kutularımıza düştü: *Yaratıcı Kalkınma Fikirleri araniyor!* Bu çağrı ile yarışmaya katılan proje fikri, bir seçim sürecinin ardından fon almaya hak kazandı ve böylece MorDüşün! için yepyeni bir süreç başladı.

2009 - 2010 eğitim döneminde MorDüşün! projesi 11 yerel örgütlenmede hayata geçirildi. Başlangıçta “Olur mu acaba?” denen bir süreç, bugün TOG'un temel çalışma alanlarından birisi olma yolunda ilerlemekte.

Bu fikri gerçek kılanlara da bir teşekkür gerekiyor:

- Proje fikrini hayata geçirmek için yılmadan çaba sarf eden Arzu Ozan ve Begüm Şenyiğit'e,
- Proje fikrini sahiplenip, inisiyatif alarak yerellerinde ilk olarak hayata geçiren Burcu Güneş, Sevda Kürkcü ve Samsun Toplum Gönüllüleri MorDüşün! proje ekibine,
- Pilot proje uygulamasında yer alarak ekibi güçlendiren Başak Baştürk, Birhan Keskin, Meliha Sunay, Ömer Şeker, Songül Zorbay ile Yıldız Teknik Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi Toplum Gönüllüleri MorDüşün! proje ekiplerine,
- Kurumsal destekleri için Gençlik Çalışmaları Birimi ve Toplum Gönüllüleri Vakfı'na,
- Finansal destekleri için Dünya Bankası ve Yaratıcı Kalkınma Fikirleri Yarışması'na,
- Projenin tüm uygulama aşamalarını takip eden ve destek veren Başak Tuğsavul, Gökdağ Göktepe, Müge Kılınç, Özlem Ezgin ve Serra Cankur'a,
- Projenin danışman ekibinde yer alarak bizi güçlendiren Aysun Sayın, Betül Selcen Özer, Ece Aksakoğlu ve Laden Yurttagüler'e,
- Projenin eğitim programının tasarlanmasında bizlere destek veren Evren Sener Ünal'a,
- Projenin yerel eğitimlerini hayata geçiren Ali Karakaş, Başak Baştürk, Cihan Aydın, Çiğdem Fak, Çiğdem Topbaş, Didem Öztürk, İrem Aktaşlı, Merve Güven, Nilay Küme, Onur Ünaldı, Özgün Kımızıoğlu ve tüm eğitim katılımcılarına,
- En önemlisi de projeyi 2009 - 2010 eğitim yılında yerelinde hayata geçiren Ankara, Çanakkale Biga, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Samsun ve Tokat'taki genç gönüllü arkadaşlarımıza teşekkürü borç biliriz.

Kim, Kim?

MorDüşün! projesi, Gençlik Çalışmaları Birimi ve Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın kurumsal ortaklığında hayata geçirilmiştir.

GÇB, 2006 yılından bu yana İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde Türkiye'de gençlik politikalarının oluşturulmasına katkı sağlamak amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. GÇB ile ilgili ayrıntılı bilgiye <http://genclik.bilgi.edu.tr/> adresinden ulaşılabilir.

Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2002 yılından bu yana Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin toplumsal katılımını arttırmak amacıyla 94 Toplum Gönüllüsü örgütlenmenin uyguladığı birçok faaliyeti desteklemektedir. TOG ile ilgili ayrıntılı bilgiye www.tog.org.tr adresinden ulaşılabilir.

Daha Daha Kimler?

MorDüşün! projesinin eğitim tasarımı ve uygulaması, izleme ve değerlendirmesi, uygulaması ve rehber yazımı aşamalarında farklı ekiplerle çeşitli çalışmalar yürütülmüştür:

Toplumsal Cinsiyet Uzmanı: Aysun Sayın

Akran Eğitimi Uzmanı: Laden Yurttagüler

İzleme Eğitimi Ekibi: Aysun Sayın, Başak Tuğsavul, Gökdağ Göktepe, Laden Yurttagüler, Müge Kılınç, Özlem Ezgin, Serra Cankur

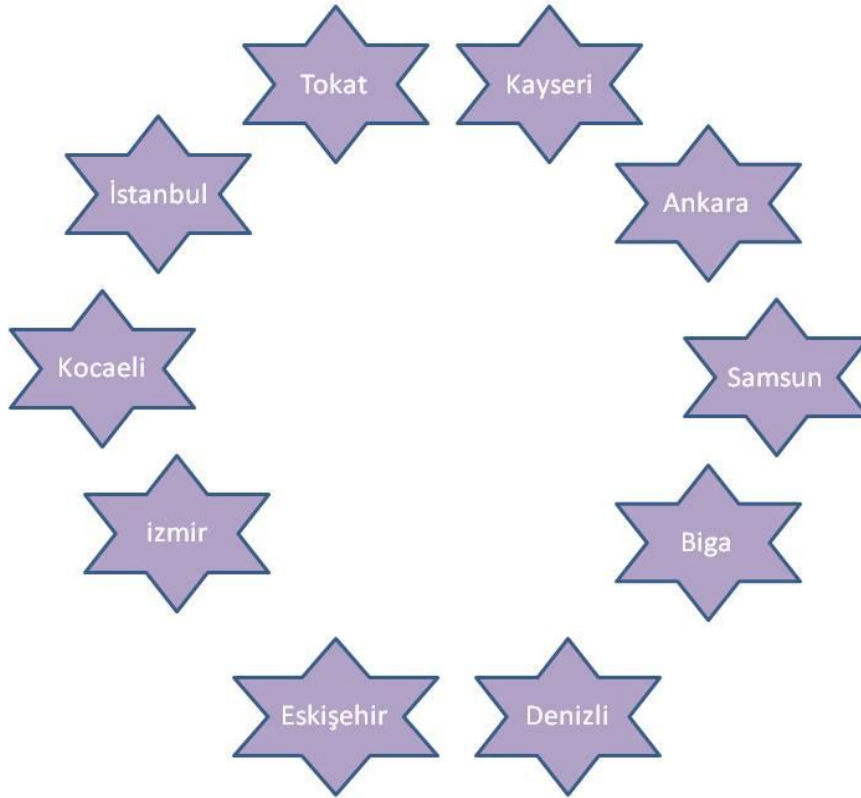
Rehber Yazımı: Başak Tuğsavul, Ece Aksakoğlu, Gökdağ Göktepe, Özlem Ezgin, Serra Cankur

İzleme & Değerlendirme Uzmanı: Betül Selcen Özer

Proje Koordinatörü: Gökdağ Göktepe

Akran Eğitmenler: Ali Karakaş, Başak Baştürk, Cihan Aydın, Çiğdem Fak, Çiğdem Topbaş, Didem Öztürk, İrem Aktaşlı, Merve Güven, Nilay Küme, Onur Ünaldı, Özgün Kımızıoğlu

Yerel İzleme Grupları: 10 farklı ilde, 11 farklı TOG örgütlenmesindeki genç gönüllüler

EĞİTİMLER

Kavramsal Çerçeve

- Temel Kavramlar: Toplumsal Cinsiyet ve İşbölümü – ***Elinin Hamuruyla Erkek İşine Karışanlar!***
  - Cinsiyetçi İşbölümü ve Roller
  - Güç ve İktidar İlişkileri
  - Eşitlik Politikaları
- Türkiye’de Kadının Durumu; – ***Sevmiyoruz da, terk etmiyoruz da!***
  - Eğitim
  - Kadına Yönelik Şiddet
  - İstihdam
  - Temsil
  - Siyasal Yaşamda ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın
- TOG’da Durum – ***Çemberin içi de bir, dışı da!***

Toplumsal Cinsiyet ve İşbölümü – *Elinin Hamuruyla Erkek İşine Karışanlar!*

Kadınlar ve erkekler farklı toplumsal rollerin ve beklentilerin cinsiyete göre ayrıştırılmış olduğu bir dünyaya doğarlar. İçinde yaşanılan tarihsel dönem, coğrafya, kültür ve siyasal yapı kadın ve erkek cinsiyetler için kadınlık ve erkeklik hallerini belirler. Daha açık bir ifadeyle, cinsiyetler üretim ilişkilerinin (yani neyin, nasıl, kim tarafından ve kim için üretildiğinin), ataerkil yapının (gücün ve gücü oluşturan tüm öğelerin erkekler lehine örgütlendiği ilişkiler bütünü) ve bunların tezahür ettiği (hem belirlediği, hem de bunlar tarafından belirlendiği) reel siyaset, gelenek, görenek, din ve folklorun koyduğu kurallarla biçimlenir, algılanır ve değişir.

Dolayısıyla kadınlık ve erkeklik biyolojik bir gerçeklik olmanın ötesinde bir durumdur; toplumsal süreçlerde inşa edilir, tarihin çeşitli dönemlerinde yeniden anlamlandırılır ve farklı coğrafyalarda/kültürlerde farklı deneyimlenir. İşte buradan hareketle **toplumsal cinsiyet** bize cinsiyetin ve cinsiyet dolayımıyla kurulan bütün ilişkilerin ve anlamlandırmaların statik değil dinamik olduğunu, toplumsal yapı tarafından kurulduğunu ve sürekli değiştiğini anlatır.

Cinsiyetçi İşbölümü ve Roller

Her birey doğduğu andan ve hatta anne karnından itibaren, cinsiyetine yüklenen anlamlar dünyasına maruz kalmaktadır. Örneğin içinde yaşadığımız toplumda kız çocukları güzellik, saflık, zarafet ve narinliği temsil eden isimler olan özge, duru, nergis, ipek ve benzerlerini almakta, erkek çocukları mert, fatih, hakan, demir gibi güçlü, sert ve “kahraman” olduklarını önce isimlerinden öğrenmektedirler. Renkler, şekiller, eşyalar ve mekânlar bile cinsiyetlere göre ayrılmıştır. Daha doğmadan kişinin giysilerinin ve hatta kimliğinin renginin pembe ya da mavi olacağı varsayılmaktadır. Silah ve araba gibi oyuncakların sahibi erkek, bebeklerin sahibi kız çocukları olmaktadır. Kız ve erkek çocuklarına cinsiyetlerinden doğru neyin, nasıl, ne sınırlar içerisinde yaşanılacağı öğretilmektedir. “Beden” ve “mekân” önemli kontrol alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ev ve ev ile ilgili işler nam-ı diğer özel alan -hatta ev kadını gibi tanımlamalar- kadına uygun görülmekte, erkekler kamusal alanda “hüküm” sürmektedir.

Kadınlara ve erkeklere “doğal” olduğu iddiasıyla atfedilen sıfatlar (zayıf/güçlü, korunmaya muhtaç/koruyan, duygusal/akılcı gibi) bize kadınların ve erkelerin toplumsal olarak “ne yapmaların beklendiğini” de anlatır. Cinsiyetler arası işbölümü ve roller bu sıfatlara ilişkin olarak yapılanmaktadır. Örneğin kadına anaç, duygusal, şefkatli gibi sıfatlar yüklediğimizde kadının evin, çocukların ve aile bireylerinin bakımı gibi işlerde daha etkin olması gerektiği öngörülür. Hatta bir süre sonra zihinlerde “doğası gereği” ev ve bakım işleri kadına içkinmiş gibi kodlanır. Erkeğe güç, şiddet ve iktidar alanında varlık göstermeleri doğrultusunda yapılan yakıştırmalar çocukluktan başlar. Birçok toplumda öncelikle ya da sadece erkek çocuk sahibi olmak temenni edilir ve evin geçimini sağlamakla yükümlü toplumsal rol erkeklik olarak görülür. Geçim sağlamak, yönetmek, karar almak hem siyasete, hem paraya, hem de kaynaklara ve sermayeye sahip olmak anlamına gelmektedir. Aydınlanma çağının önde gelen

düşünürlerinin de iddia ettiği üzere “akılcı” ve analitik düşünme yeteneğine sahip olan erkek toplumu yönetecek olan ideal zihinsel yapıya sahiptir.¹

Oysaki bu sıfatların hiçbiri doğuştan gelmedikleri gibi, aksine yukarıda belirtildiği üzere bir toplumsal inşa sürecinin ürünüdürler. Kadınların çeşitli hak ve özgürlüklerinden mahrum kalması sonucunu doğuran bu işbölümü ve roller kadının ve erkeğin biyolojik farklılıkları yüzünden oluşmazlar. Yani aslen fiziksel gücün, cinsel organların ve üreme organlarının farklılığı, gerekli ve zorunlu olarak bir toplumun nasıl örgütlendiğini belirlememektedir. Toplumsal örgütlenme ve ilişkiler biçimi cinsiyetler arasında zamana ve mekâna göre farklılaşabiliyorsa, cinsiyet davranışlarının zorunlu ve kaçınılmaz olduğunu söylemek mümkün değildir. Bununla birlikte her cinsiyet de kendi içinde aynı fiziksel özelliklere sahip değildir. Dolayısıyla cinsiyetlere dair her genelleme sorunlu olacaktır.

Toplumun işleyişini belirleyen ve bir cinsiyet için dezavantaja dönüşen tüm farklılıklar sonradan öğrenilirler. Bu sebeple de farklı toplumlarda ve farklı zaman dilimlerinde cinsiyetlere atfedilen özellikler ve cinsiyetlere ilişkin beklenen davranış kalıpları değişmektedir. Bu doğrultuda kadınların ve erkeklerin istihdama, eğitime ve karar alma mekanizmalarına katılım oranları da farklılık gösterir. Toplum, cinsiyetler arası farklılıkların erkekler lehine güce ve iktidara dönüştüğü bir işbölümüyle inşa edilmiştir. Bu yüzden de mevcut işbölümü ve roller cinsiyetçi olarak adlandırılmaktadır.

Güç ve İktidar ilişkileri

Küçük yaşlardan başlayan ve ileriki yaşlarda kadınlar için çeşitli dezavantajlara dönüşen mevcut rol dağılımı güç ve iktidarla ilişkilenebilecek her şeyi erkekler yararına dönüştürür. Narin, kırılgan ve duygusal gibi özellikler kadınların korunmaya muhtaç olduğu varsayımıyla eve hapsolmasına yol açmakta iken, güçlü, ağılamayan, koruyan ve evin geçiminden sorumlu olan erkekler paraya ve üretim araçlarına sahip olmaktadırlar. Anne baba ve çocuklardan oluşan geleneksel ailenin reisi aynı zamanda tüm toplum üzerinde erke sahip olan devlet ve sermaye sahiplerine kadar tüm yetki ve karar mekanizmalarında yer alacaktır. Sadece siyasetin şekillenmesi değil, ekonominin de yönetilmesi tek bir cinsiyetin yani erkeğin elinde olacaktır. “Dünya üzerindeki mal varlığının %99’una erkekler sahiptir” bilgisi bunun en

---

¹ “Sir Isaac Newton, aydınlanma çağının temel paradigmasını ortaya koyar ki bu da tüm evrenin basit matematiksel kurallarla yönetildiği fikridir. .... Newton’un dünya görüşü, bir tarafta akıl aracılığıyla yönetilen kamusal dünya ve evrenin fiziksel dünyası ile diğer tarafta akıl-dışı olarak nitelendirilen duygusal ilişkilerin, kişisel mizaçların, kader, estetik ile ilgili sorunların, ahlaki yargıların ve kadının yer aldığı marjinal dünya arasında kökten bir ayrım ya da kırılma olduğunu öne sürmektedir. “ Josephine Donovan, Feminist Teori, İletişim Yayınları, 2001, s.18

önemli kanıttır.² Hem maddi hem de siyasi bu üstünlük, kadınlar ve erkekler arasında erkekler lehine bir hiyerarşi olduğunu göstermektedir.

Kadınların bedenleri ve kimlikleri üzerindeki denetim bir diğer iktidar alanıdır. “Namus” bu konuda önemli bir toplumsal baskı ve denetleme mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedenin kullanımı bireylerin tercihleri değil toplumun kuralları tarafından belirlenir ve bu kuralların dışında kalanlar cezalandırılır. Kadınların çoğu her an karşılaşabilecekleri taciz, tecavüz ve şiddet tehdidiyle yaşamlarını sürdürmektedirler.

Eşitlik Politikaları³

Biçimsel eşitlikten somut eşitliğe bir geçiş olan fırsat eşitliği politikaları, bütün bireylere tanınan yasaların içerdiği tüm haklardan yararlanmalarını sağlama noktasında ileri bir adım olmakla beraber kadın ve erkek için sonuçta eşitlik sağlayamamıştır. Bunun temel nedeni de fırsatlardan eşit yararlanmanın başlangıç noktasını gözden kaçırmasıdır. Bu da toplumsal anlamda kadın ve erkek cinsiyetinin eşit olmaması ve yarışa eşit koşullarda başlamıyor olmasıdır.

Kadınların bu noktadaki talepleri sonuçlarda eşitliktir. Fırsat eşitliği politikaları, mevcut eşitsizliği gidermeye yönelik politikaları kapsamamakta ve yalnızca hak olarak eşitliği sunmaktadır. Bir hak olarak eşitlik sağlama önemli bir kazanım olmakla beraber toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamdaki eşitsizlikleri gidermediği için kullanılabilir olmaktan uzaktır. Eşit toplumsal sonuçlar için üretilen eşitlik politikaları da olumlu eylem/ olumlu ayrımcılık/ fırsat önceliği şeklinde tanımlanan özel önlemler almayı gerektiren politik açılımlardır. Dezavantajlı gruplar için sonuçlarda eşitlik sağlanıncaya kadar, bu gruplar lehine eşitsizliğin görüldüğü alanlarda mevcut eşitsizliği çözmeye yönelik destekleyici politikaların uygulanmasıdır.

---

² <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/364326.asp>

³ Sayın, A., 2008, Avrupa Birliğinde Çalışma Yaşamında Kadın Erkek Eşitliği: Türkiye Açısından Karşılaştırmalı Bir İnceleme, KEİG, s:3

Türkiye’de Durum – *Sevmiyoruz, Terk etmiyoruz da!*

Eğitim:

Temel zorunlu eğitim herkes için ücretsiz bir haktır. Ancak bugün Türkiye ve dünyada kadınların eğitim hakkı ile ilgili sorunları konuşmaktayız. İstatistiklere baktığımızda bugün Türkiye’de her beş yetişkin kadından birinin okumaz yazmaz olduğunu, bunun bölgesel olarak farklılaştığını görmekteyiz.⁴ Kadınlar eğitim haklarından yararlanamadığı gibi, var olan eğitim sistemi de toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Kadına Yönelik Şiddet:

Kadına karşı şiddet bugün farklı biçimlerde kadınların hayatlarını tehdit etmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen ve yayımlanan rapora göre kadınların;

- Yüzde 39’u fiziksel şiddete
- Yüzde 15’i cinsel şiddete
- Yüzde 42’si fiziksel ya da cinsel şiddete
- Yüzde 44’ü duygusal şiddete/istismara

yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kalmışlardır.

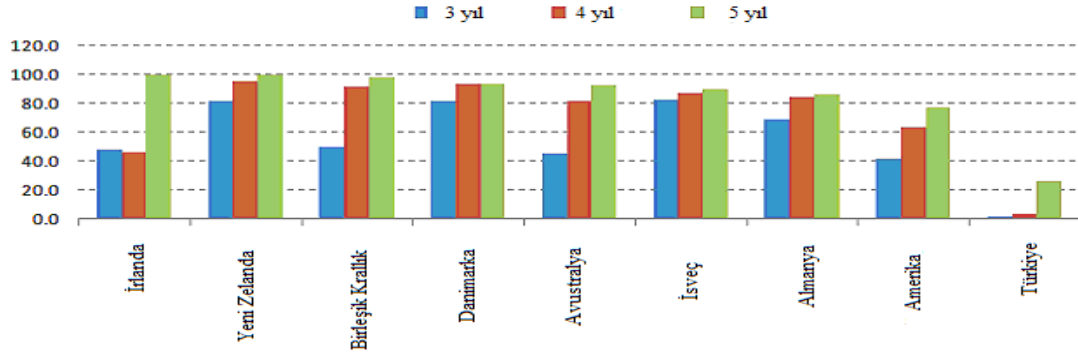
İstihdam:

Türkiye’de kadın istihdamı oldukça düşüktür. Kadının istihdamı önündeki engellerden en önceliklisi toplumsal cinsiyete dayalı rollerden kaynaklanan bakım hizmetleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

⁴ Okuma yazma bilen yetişkin erkek nüfus %95,7 iken, okuma yazma bilen yetişkin kadın nüfus %81,1’dir. Kadın okuryazarlığı kırsal, kentsel ve bölgesel yerleşime göre de farklılık göstermektedir. Kırsal alanda yaşayan kadınların %69’u, kentte yaşayan kadınların %81,3’ü okuma yazma bilmektedir. Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde (GDA) okuma yazma bilmeyen nüfusun %76,8’i kadındır ve bu bölgede yaşayan toplam kadın nüfus içinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %44,6’dır. Bu rakamlardan da görüldüğü gibi GDA’da okuma yazma bilmeyenlerin ¾’ü kadinken, kadın nüfusun yaklaşık ½’si okumaz yazmazdır. 15-19 yaş arası gençlerin %15’i ilköğretim diploması sahibi değildir. İlköğretimi tamamlayamamış 10 gençten 7’si kadındır. (Eğitim Reformu Girişimi, 2009, Eğitimde Eşitlik: Politika Analizi ve Öneriler Raporu)

3-5 yaş arası çocuklar için çocuk bakım hizmetleri ve okul öncesi eğitim göstergeleri:

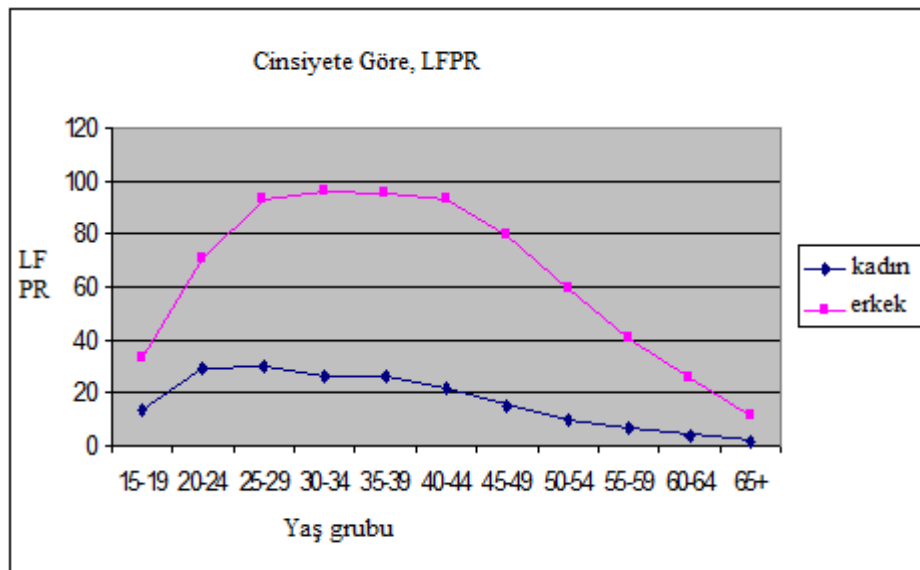

Kadınların istihdamı kadınların ekonomik bağımsızlıkları olarak değil, hane gelirini arttırıcı destek olarak görülmektedir. Bundan dolayı da, hem yasal hem de uygulamada boyutunda kadınların istihdama katılımının önünde ciddi engeller bulunmaktadır. TÜİK 2009 verilerine göre;

Kadın İstihdam Oranı: % 22.2

Genç Kadınların İstihdam Oranı: % 24.3

Genç Erkeklerin İstihdam Oranı: % 49.9'dur.

Kadının Yıllara Göre İşgücü Durumu Grafiği

Temsiliyet:

Kadınların temsiliyet sorunu hayatın hemen her alanında karşımıza çıkmaktadır. Kadınların siyasetin, iş yerlerinin, meslek odalarının ve, hatta, sendikaların karar verme mekanizmalarında yer almaları ve temsil edilmeleri son derece kısıtlıdır. Kadınların kendi deneyimlerini aktarabilmeleri, kadın bakış açısıyla politika yapabilmeleri ve kadınların ihtiyaçları doğrultusunda süreçleri ve yapıları etkileyebilmeleri için farklı kurumların karar verme mekanizmalarında yer almaları hayati önem taşımaktadır.

Kadınların temsiliyet oranlarına bakılırsa 2007 yılı seçimleriyle beraber parlamentoda % 9,1, Bakanlar Kurulu'nda % 4,2, yerel yönetimlerde % 0,56, işçi ve memur sendikalarının yönetim kurullarında % 0, meslek odalarında yönetim kurullarında % 0, işyerlerinde üst düzey pozisyonlarda kadın yönetici % 7, kamu yönetiminde ise % 0 (vali ve müsteşar) olduğu görülür.

Siyasal Yaşamda ve Karar Alma Mekanizmalarında Kadın

Türkiye, seçme seçilme hakkını kadınlara en erken tanıyan ülkelerden birisi olmasına karşın, karar mekanizmalarında kadının temsili 1934 yılından bu yana, ancak 2007 genel seçimlerinde % 9,1'e ulaşmıştır.

Kadınların parlamentoda ve yerel yönetimlerde bu kadar eşitsiz temsiline en önemli neden geleneksel cinsiyet rollerinin kadını aile içine hapsedmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın böylece sosyal yaşamdan koparak sadece akrabalık ilişkileri gibi belli bir rutin içerisinde olmak durumunda kalmaktadır. Bu durumda da siyaset erkek işi olarak algılanmakta, kadınların korkulu rüyası haline gelmektedir.

Kadınların bu çalışmalardan uzak durmalarına siyasal partilerin otoriter yapıları gibi, toplantı mekânları ve saatlerinin uygun olmayışı da sebep olmaktadır. Çünkü diğer iş yüklerinin (çocuk bakımı, yemek, temizlik) saatleri ile denk gelen toplantılar, kadının diğer sorumlulukları nedeniyle tercih edilmemektedir.

KAMUDA KADIN TEMSİLİ

Müsteşar	% 0
Vali	% 0
Genel Müdür	% 3,9
Başkan	% 6,8
Bölge Müdürü	% 2,6
Kaymakam	% 1,55
Okul Yöneticisi (MEB)	% 7

ÜNİVERSİTELERDE KADIN TEMSİLİ

Dekan	% 12,6
Rektör	% 7,83
YÖK Üyesi	% 5

YURTDIŞI TEMSİLCİLİKLERDE KADIN TEMSİLİ

Başkonsolos	% 3,05
Büyükelçi	% 9,04

YEREL YÖNETİMLERDE KADIN TEMSİLİ

Belediye Başkanı	% 0,56
İl Genel Meclisi Üyesi	% 1,8
Belediye Meclisi Üyesi	% 2,3

PARLAMENTO VE HÜKÜMETTE KADIN TEMSİLİ

Bakanlar Kurulu	% 4,2
Milletvekili	% 9,1

TOG'da Durum – Çemberin içi de bir, dışı da!

İnsani gelişimi odağına alarak, gençlerin öncülüğünde toplumsal değişimi sağlamak için 2002 yılında yola çıkmış olan Toplum Gönüllüleri arasında da kadınların durumu, ülke ve dünya genelinden çok farklı değil. Toplum Gönüllüleri Vakfı ile birlikte sosyal sorumluluk ve savunuculuk projeleri yürüten genç gönüllülerin % 60'ından fazlasını kadınlar oluşturduğu halde, yerel örgütlenme düzeyinde sorumluluk alan gençlere baktığımızda, kadınların oranının düştüğünü saptamak mümkün.⁵ Örneğin, Ocak 2009 itibarıyla 88 yerel TOG örgütlenmesinin çalışmalarında kolaylaştırıcı olarak sorumluluk üstlenen “koordinatörler” arasında kadınların oranı yalnızca % 32 idi.⁶ Bu oran, aşağıdaki Mayıs 2010 tablosuna bakıldığında oldukça değişmiş gibi gözükmemektedir. Bu değişimde şüphesiz örgütlenmelerde yapılan toplumsal cinsiyet farkındalığı çalışmalarının, eğitimlerin, projelerin ve bu projeler arasında da MorDüşün!'ün önemi büyüktür. MorDüşün!, toplumsal cinsiyet rollerinin tartışılması ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın her türünün TOG dahil her alanda ortadan kaldırılması için önce bu ayrımcılığı görmek, sonra deşifre etmek sonra da mücadele etmek için önemli bir öğrenme alanı yaratmıştır. Fakat henüz toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli bir mesafe kat edildiğini söylemek için erken olabilir. “Yönetim Kurulu” adaylık sürecinde⁷ toplum gönüllüsü genç kadın ve erkek adayların başvuruları arasındaki büyük fark bu durumu gözler önüne serer. Benzer şekilde, yerel örgütlenme içindeki bu sorumlulukların, geleneksel toplumsal cinsiyet işbölümlerine göre dağılım göstermesi de göze çarpar. Mesela, yereldeki Toplum Gönüllüsü gençlerin alacağı eğitimleri koordine etmekle yükümlü olan “eğitim sorumlusu” gençlerin % 80'inin kadın olması, toplumda kadınların öğretmenliğe yakıştırılması ve aile içinde de çocukların eğitiminden sorumlu kişinin anne olarak görülmesi algılarına paraleldir.

⁵ Toplum Gönüllüleri Vakfı örgütlenmelerinde, farklı iş ve görevler çerçevesinde sorumluluk tanımları yapılmıştır. Örgütlenmenin genel koordinasyonundan sorumlu olan “Koordinatör”, eğitim organizasyonlarından sorumlu olan “Eğitim Sorumlusu”, örgütlenmenin iç ve dış iletişimde sorumlu olan “İletişim Sorumlusu”, yerel proje ve etkinliklere kaynak bulmaktan sorumlu olan “Kaynak Sorumlusu”, yeni ve eski gönüllülerin koordinasyonundan sorumlu “Gönüllü Sorumlusu” en temel sorumluluk alanlarıdır. Örgütlenmenin yapısına ve büyüklüğüne bağlı olarak bu sorumluluklardan bazıları her örgütlenmede bulunmamakta, bazı örgütlenmelerde ise ihtiyaca göre yeni sorumluluklar tanımlanabilmektedir. Bu sorumluluklar arasında 2008 yılına kadar yetki alanının en fazla olduğu varsayılan (örneğin bilgiye en sık ulaşan, örgütlenmeye dair sorunlarda en sık danışılan, dış iletişimi en fazla olan, en fazla ulusal toplantıya katılan) sorumluluk “Koordinatörlük” olmaktadır. 2008 yılı ile birlikte diğer sorumluların güçlendirilmesi için ulusal toplantılar yapılmaya başlandı. Fakat Koordinatörlüğe atfedilen olumlu ve ayrıcalıklı özellikler varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

⁶ İlerleyen sayfadaki Şubat 2009 tablosundan bu oranlar görülebilir.

⁷ TOG Yönetim Kurulu 1 Başkan, 9 asil ve 9 yedek üyeden oluşur. Yönetim Kurulu aday adaylığına Toplum Gönüllüsü örgütlenmelerinde faal olarak gönüllülük yapan (TOG kimlik kartına sahip olan) ve 29 yaş altında olan her genç başvurabilmektedir. Başvuran adaylar arasında her sene, Toplum Gönüllüleri örgütlenmelerinin temsilcilerinin katıldığı Gençlik Konseyi'nde bir seçim ve sıralama yapılmaktadır. Bu sıralamada en yüksek oyu alan 4 asil 4 yedek aday Vakfın Mütevelli Heyeti'ne sunulmaktadır.

Aşağıdaki tablolarda 2009 (MorDüşün! projesinden önce) ve 2010 (MorDüşün! projesi esnasında) yıllarındaki sorumluluk dağılımı ve yıllara göre TOG Yönetim Kurulu genç kadın ve erkek aday sayıları görülmektedir.

Şubat 2009

Saha	Kadın	Erkek
Koordinatör	22	46
Eğitim Sorumlusu	38	13
Gönüllü Sorumlusu	29	18
İletişim Sorumlusu	30	36
Kaynak Sorumlusu	36	17

Mayıs 2010

Saha	Kadın	Erkek
Koordinatör	48	50
Eğitim Sorumlusu	63	51
Gönüllü Sorumlusu	49	32
İletişim Sorumlusu	25	28
Kaynak Sorumlusu	19	22

Gençlik Konseyleri	Kadın	Erkek
5. Gençlik Konseyi	2	7
7. Gençlik Konseyi	3	6
9. Gençlik Konseyi	4	16
11. Gençlik Konseyi	4	7
13. Gençlik Konseyi	5	15
15. Gençlik Konseyi	2	12

Özetle;

Kadınlar ve erkekler farklı hayatlar yaşar ve fiili hayatta gerçek bir toplumsal cinsiyet eşitliği ancak kadınların ve erkeklerin farklı yaşamlarına ve farklı ihtiyaçlarına duyarlı yaklaşımlarla sağlanabilir. Bu farklı yaşamların temelinde toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları (sterotip) ve cinsiyetçi işbölümü yer almaktadır. MorDüşün! projesi eğitimleri bu gerekçelerle toplumsal cinsiyet farkındalığı, cinsiyete dayalı ayrımcılığın hayatımızı nasıl etkilediği; buna bağlı iş bölümü ve sonuçları ve sonuçlarda eşitlik için katılım ve temsil meseleleri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bütün bu meseleler iktidar ve güç ilişkileri kavramları ile beraber düşünülmelidir.

Yerel İzleme Grupları Eğitim Programı

	0.GÜN		1.GÜN	2.GÜN	3.GÜN	4.GÜN
10:00-11:30	GELİYORUZ!		MorDüşün! NEDEN? NİÇİN? NASIL?	KATILIM VE TEMSİL	TOPLUMSAL CİNSİYETİ MEDYADA GÖRMEK GAZETE TARAMA	ETRAFTA NELER OLUYOR?
11:30-12:00			KAHVE ARASI	KAHVE ARASI	KAHVE ARASI	KAHVE ARASI
12:00-13:30			BEN VE TOPLUMSAL CİNSİYET	KATILIM VE TEMSİL-2	TOPLUMSAL CİNSİYET İZLEMESİ ÖRNEKLERİ	NEYE, NEREYE, NASIL BAKMALI? NASIL İZLEMELİ?
13:30-15:00			YEMEK	YEMEK	YEMEK	YEMEK
15:00-16:30			KADINLIK ERKEKLİK HALLERİ	TEMSİLİYET VE EŞİTLİK HALLERİ	İZLEME NEDİR?	HERŞEY TAMAM! ŞİMDİ EYLEM TAKVİMİ ÇIKARTIYORUZ
16:30-17:00	16:30-18:00	TANIŞIYORUZ!	KAHVE ARASI	KAHVE ARASI	KAHVE ARASI	KAHVE ARASI
17:00-18:30	18:30-19:30	KADINLAR ODAK GRUP ÇALIŞMASI!	KADINLIK ERKEKLİK HALLERİ	TEMSİLİYET VE EŞİTLİK HALLERİ	İZLEME NASIL YAPILIR?	EĞİTİM DEĞERLENDİRME OTURUMU
19:00- ...	19:30-20:30	ERKEKLERLE ODAK GRUP ÇALIŞMASI!	YEMEK	YEMEK	YEMEK	YEMEK
21:00 - ...			SOKAK RÖPORTAJI	FİLM AKŞAMI		ŞİMDİ BAŞLIYORUZ!

Yerel İzleme Eğitimi Modülleri

GÜN 0, 1. OTURUM

Başlık	Tanışmaca - Grup Dinamiği
Özet	Katılımcıların ve eğitmenlerin birbirlerini tanımaları, eğitim sürecine aktif olarak daha rahat katılabilmeleri ve grup dinamiğinin oluşturulabilmesi için tanışma uygulamaları yapılır.
Amaç	Katılımcı ve eğitmenlerin birbirlerini tanımaları ve eğitim sürecine, aktif katılımın sağlanabileceği bir ortam yaratmak.
Hedefler	-Katılımcıların birbirlerini ve eğitmenleri daha kolay tanımalarını sağlamak. -Katılımcıların birbirleri ve eğitmenler ile etkileşim halinde olabilmeleri için uygun ortam yaratmak. -Katılımcıların eğitime aktif olarak katılabilmeleri ve kendilerini rahatça ifade edebilmeleri için güvenli bir ortamın oluşmaya başlamasını sağlamak.
Programdaki yeri	0.Gün, 1. Oturum, 16:30-18:00
Süre ve planlama	-Hoş Geldik: 10 dk. - Tanışmaca: -“Birikimli Tanışmaca”: 15 dk. -“Harita üzerinden tanışmaca”: 15 dk. -“Fotoğraflarla tanışmaca”: 50 dk.

	Katılımcılara uygulamanın anlatılması: 5 dk. Katılımcıların fotoğrafları seçmesi: 5 dk. Fotoğrafların küçük grupta paylaşılması: 20 dk. Büyük grupta paylaşılması ve uygulamanın bitirilmesi: 20 dk. Not: İstenirse fotoğraf uygulaması yerine kolaj da yapılabilir.
Önerilen metotlar	“Birikimli Tanışmaca”: Çember şeklinde duran katılımcılardan ilk katılımcı kendi adını söyler ardından bir dans figürü yapar. İkinci katılımcı önce birincinin adını söyler, dans figürünü yapar, ardından kendi adını söyler ve kendi dans figürünü yapar. Üçüncü katılımcı önce birincinin adını söyler ve dans figürünü yapar, ardından ikinci katılımcının adını söyler ve dans figürünü yapar, sonra da kendi adını söyler ve dans figürünü yapar. Kendi sırası gelen herkes ilk kişiden başlayarak kendi adına kadar çemberdeki herkesin ismini söyleyerek ve dans figürlerini yaparak uygulamayı devam ettirir. Çemberde yanlış yapan olursa tur başa döner. “Harita üzerinde tanışmaca”: Her katılımcı yerde serili olduğu varsayılan Türkiye haritasında yaşadığı ilin üzerinde durarak, katılımcılara nerede yaşadığını söyler. Ardından katılımcılar yaşamak istedikleri şehrin üzerinde dururlar ve diğer katılımcılarla paylaşırlar. Fotoğraflarla tanışmaca- “Fotoğrafıma bak, beni gör” Bir masanın üstüne (ya da yere) 10 tane fotoğraf konur. Her fotoğraftan katılımcı sayısı kadar vardır(örneğin 20 katılımcı varsa, $20 \times 10 = 200$) Katılımcılardan fotoğraflara bakıp, kendilerini en iyi şekilde ifade ettiğini, anlattığını düşündükleri fotoğrafı seçmeleri istenir. Ardından küçük grupta neden o fotoğrafı seçtiklerini paylaşırlar. Sonrasında büyük gruba geçilerek anlatmak isteyenler varsa, küçük grup deneyimleri ve uygulama esnasında yaşanan deneyimler paylaşılır. Kolaylaştırıcı için kolaylaştırıcı sorular: - Uygulama keyifli miydi? - Fotoğraflar arayıcılığıyla birbirimizle tanışmak nasıldı?

	- Fotoğrafları seçerken zorlandınız mı? - Grup içerisinde sizinle aynı fotoğrafı seçen var mıydı?
Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği	- Katılımcıların birbirlerini ve eğitmenleri tanımalarını sağlamak. - Katılımcıların eğitime aktif olarak katılabilmeleri ve kendilerini rahatça ifade edebilmeleri için güvenli bir ortamın oluşmaya başlamasını sağlamak.
Malzeme ve materyaller	- Fotoğraflar - İstenirse harita uygulaması için odanın etrafına yönlendirici kuzey, güney, doğu ve batı post-itleri konabilir.

GÜN 1, 1. OTURUM

Başlık	MorDüşün! Neden? Niçin? Nasıl?
Özet	-Dünya Bankası Yaratıcı Kalkınma Fikirleri Yarışması'ndan Mor Düşün!'e. -Toplum Gönüllüleri sahasında toplumsal cinsiyet sorunu. - Projenin genel hedefleri. - Proje Ekibi ve koordinasyon.
Amaç	- Katılımcıların projenin ana hedeflerini kavramalarını sağlamak. - Katılımcıların proje koordinasyonu ve proje hakkında bilgilenmelerini sağlamak. - Projenin yürütüleceği alanın ihtiyaçları hakkında farkındalık yaratmak.

<i>Hedefler</i>	- Projenin hedefleri ve içeriği hakkında bilgilendirme. - Proje ekibini tanıtmak ve birlikte nasıl çalışılacağını kararlaştırmak. - TOG sahasında toplumsal cinsiyet hakkında bilgilendirme yapmak.
<i>Programdaki yeri</i>	1. Gün, 1. Oturum, 10:00-11:30
<i>Süre ve planlama</i>	Mor Düşün! Projesi'nin hikâyesi: 30 dk. Toplum Gönüllüleri Sahasında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: 15 dk. Projenin içeriği ve genel hedefler: 20 dk. Proje koordinasyonu ve proje ekibi: 25 dk.
<i>Önerilen metotlar</i>	- MorDüşün! Projesi'nin hikâyesi • Teknik bilgilendirme • Yaratıcı kalkınma fikirleri yarışmasına katılan gönüllü genç kadınların deneyimlerini aktarması. - TOG sahasında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği - Projenin genel içeriği ve hedefleri - Proje Koordinasyonu ve proje ekibi • Ekip üyeleri kendini ve sorumluluk alanını tanıtır • Proje koordinasyonunun nasıl yürüyeceği ile ilgili sunum.
<i>Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği</i>	- Mor Düşün! Projesi'ne yakınlığı arttırmak. - Ekip olabilmelerini sağlamak.

Malzeme ve materyaller	- Poster kâğıt - Projeksiyon - Tahta kalemi

GÜN 1, 2. OTURUM

Başlık	Ben ve Toplumsal Cinsiyet
Özet	Katılımcıların bu eğitimle kendi kişisel tarihleri arasında bir ilişki kurmalarını, bu eğitime onları getiren sebepleri ve hayatlarındaki toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkları / ihlalleri ve sorunları düşünmelerini ve bunu bir çizimle ifade ederek küçük gruplar halinde paylaşımlarını içeren bir çalışmadır.
Amaç	Katılımcıların kendi kişisel tarihleri içerisinde bu eğitime gelmelerinin bir yeri olduğunu düşünmelerini sağlamaktır.
Hedefler	- Herkesin hayatın bir yerinde cinsiyet temelli ayrımcılığa uğradığının farkına varılması. - Kadınların ve erkeklerin farklı tarih ve deneyimlerinin olduğunun görülmesi. - Katılımcıların toplumsal cinsiyet temalı bir eğitime gelmesinin kendi ihtiyaç ve beklentileriyle örtüştüğünü görmesi.
Programdaki yeri	1. Gün, 2. Oturum , 12:00-13:30

<i>Süre ve planlama</i>	Uygulamanın anlatılması: 15 dk. Katılımcıların kendi çizimlerini oluşturmaları: 20 dk. Katılımcıların kendi çizimlerini küçük grupla paylaşmaları: 40 dk. Büyük grup ile kapanış (çizimini büyük grupla paylaşmak isteyen olup olmadığının sorulması ve çizimlerin bir duvara yapıştırılması): 15 dk.
<i>Önerilen metotlar</i>	- Bireysel Çalışma: Katılımcılardan kendi hayatlarında bugüne kadar yaşadıkları toplumsal cinsiyet temelli hak ihlallerini / ayrımcılıkları ve sorunları düşünmelerini ve bunu bir çizimle ifade etmelerini istemek. - Grup Çalışması: Katılımcıların bu çizimi ve arkasındaki hikâyeyi küçük gruplar halinde paylaşması.
<i>Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği</i>	- Katılımcıların eğitimle ve birbirleriyle kurdukları ilişkiyi güçlendirmek. - Güven oluşturmak.
<i>Malzeme ve materyaller</i>	- A-4 Kağıtlar - Renkli kalem - Macun yapıştırıcı

GÜN 1, 3. OTURUM

Başlık	Kadınlık ve Erkeklik Halleri: - Toplumsal Cinsiyet Roller Stereotipler: Hayatımızı Nasıl Etkiler? Stereotipler: Masum mudur? Hiyerarşi ve İktidar Stereotipler: Nasıl Öğreniyoruz? Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet - Cinsiyete Dayalı İşbölümü
Özet	Kadınlar ve erkekler farklı hayatlar yaşar ve fiili hayatta gerçek bir toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, ancak kadınlar ve erkeklerin farklı yaşamlarına ve farklı ihtiyaçlarına duyarlı yaklaşımlarla sağlanabilir. Bu farklı yaşamların temelinde toplumsal cinsiyete dayalı stereotipler ve cinsiyetçi işbölümü yer almaktadır. (Programda yer alan 4 oturumda; toplumsal cinsiyet farkındalığı, cinsiyete dayalı ayrımcılığın hayatımızı nasıl etkilediği; buna bağlı iş bölümü ve sonuçları; sonuçlarda eşitlik için katılım ve temsil meseleleri ele alınacaktır. Bütün bu meseleler; iktidar, hegemonya ve güç ilişkileri kavramları ile beraber sorgulanacaktır. (Cinsiyet Rejimi ve bunun araçları açığa çıkarılmaya çalışılacaktır)).
Amaç	- Toplumsal cinsiyet farkındalığı yaratmak. - Cinsiyetlere dair önyargıları ortaya çıkarmak. - Toplumsal cinsiyet rolleri ve buna bağlı kadınlık ve erkeklik arasındaki ilişkiyi sorgulamak.
Hedefler	- Toplumsal cinsiyete dayalı stereotiplerin ortaya konması. - İktidar ve toplumsal cinsiyet ilişkisinin açığa çıkarılması. - Cinsiyetçi işbölümünün kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin ortaya konması ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın görülmesi.

Programdaki yeri	1. Gün, 3. Oturum, 15:00-16:30, 17:00-18:30
Süre ve planlama	Oturumun amacı ve yapılacak çalışmanın yönergesi, gruplara ayırma: 5 dk. Grup çalışması: 15 dk. Grup sunumları: 10 dk. Ortak sonuçların oluşturulması: 10 dk. Tartışma: Stereotipler: Hayatımızı Nasıl Etkiler: 55 dk. Stereotipler: Masum mudur? Hiyerarşi ve İktidar, Stereotipler: Nasıl öğreniyoruz? Cinsiyet, Toplumsal cinsiyet. Ara: 30 dk. Tartışma: Toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü: 60 dk. 2. güne hazırlık: Gruplara ayrılma; yönerge ve sokağa davet: 30 dk. Grup çalışması (Sokak röportajları): 90 dk.
Önerilen metotlar	Stereotipler: Nasıl nitelendiriliyoruz? - Grup çalışması Eğitici için uygulama önerisi: <i>Kadınlar nasıldır? Kadınlardan ne beklenir? Erkekler nasıldır? Erkeklerden ne beklenir? Kadınlar ne iş yaparlar? Erkekler ne iş yaparlar?</i>

Uygulama için yönerge: Katılımcı sayısına bağlı olarak küçük gruplar oluşturulur. Küçük grupların katılımcı sayısı grup üyelerinin tartışma için yeterince söz alabilecekleri sayıda tutulur. Her bir grup eğitim alanında birbirlerinin tartışmalarından rahatsız olmayacakları ve etkilenmeyecekleri mesafede kendi çalışmalarını yapmak üzere ayrılır. Gruplara poster kâğıt verilir ve bu poster kâğıdı ikiye ayırmaları ve kolaylaştırıcı tarafından verilen soruları aralarında yapacakları tartışma ve beyin fırtınası ile yanıtlamaları istenir. Gruplara; “Kadınlar nasıldır? Kadınlar şöyle olmalıdır? Kadınlar ne iş yaparlar? Erkekler nasıldır? Erkekler şöyle olmalıdır? Erkekler ne iş yaparlar?” soruları verilir. Bu başlıkların altına yazmak üzere, toplumun bir kadından/erkekte beklediği rol ve sorumlulukları 15 dakika vererek yazmaları istenir. Sıfatları, beklentileri, önyargıları sıralayabilirler. Katılımcılara kendi yaşamlarından ve toplumda genel olarak kadınlara ve erkeklere ilişkin algıdan hareketle soruları tartışmalarını isteyebilirsiniz. İdeal olanı veya olması gerekeni değil var olanı, yaşanılanı ortaya çıkarmalarını beklenmektedir.

Stereotipler: Hayatımızı nasıl etkiler - Tartışma

Stereotipler: Nasıl öğreniyoruz? Cinsiyet, toplumsal cinsiyet - Tartışma

Cinsiyete dayalı işbölümü - Tartışma

Grup çalışmasından çıkan sonuçları tartışacağımız bölüm burasıdır.

Stereotipler: Masum mudur? Hiyerarşi ve iktidar - Tartışma

Grup tartışmalarından ve ortaklaştırılan sunuş metninden hareketle grupta iktidar ve güç ilişkilerini tartışıyoruz.

Katılımcılara tartışmayı başlatmak için aşağıdaki soruları sorabilirsiniz:

- Kadınlık ve erkeklikle ilgili bu kadar çok varsayımın, beklentinin, önyargının olması neyi ifade ediyor?
- Sizce hangileri doğru, hangileri yanlış?
- Bunların ne kadarı biyolojik, ne kadarı toplumsal cinsiyetimizle ilişkili?

	- Sıfatlar ve beklentiler arasında bir ilişki var mıdır? - Bu meslek ayrımlarının temelinde ne vardır? - Erkekler kadın mesleklerini, kadınlar erkek mesleklerini yapamaz mı?
Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği	Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı işbölümü ve cinsiyet rejimi konularında sorgulama. Toplumsal cinsiyet eşitliği ele alınırken daha geniş bir perspektiften bakabilmek; eşitsizliğin nedenlerini gören; iktidar ve güç ilişkilerini sorgulayan bir duruş.
Malzeme ve materyaller	- Poster kâğıt - Post-it 2. güne hazırlık için grup çalışmaları malzemeleri - Video Kamera - Projeksiyon - Ses kayıt cihazı

GÜN 2, 1. OTURUM

Başlık	Katılım ve Temsil: Türkiye’de Kadının Durumu Katılım ve temsil; Katılımın önündeki engeller. Temsil neden önemlidir?
Özet	Kadınların kamusal alana katılımı ve bununla doğru orantılı temsili çok düşüktür. Kadınların istihdama, eğitime katılımı ve seçim ve atama ile gelen tüm pozisyonlarda kadınların temsili Türkiye’de kadına yönelik ayrımcılığı ortaya koymaktadır.

Amaç	- Katılım ve temsil arasındaki ilişkiyi ortaya koymak; katılım ve temsilde cinsiyete dayalı ayrımcılığı açığa çıkarmak.
Hedefler	- Kadınların katılım sorunlarının nedenlerinin ortaya konması ve bu nedenleri ortadan kaldıracak mekanizmaların tespiti ve temsil neden gerekli sorusuna cevap bulunması.
Programdaki yeri	2. Gün, 1. Oturum, 10:00-11:30, 12:00-13:30
Süre ve planlama	Sokak röportajları grup sunuşları; İstihdam, siyaset ve eğitim: 60 dk. Tartışma: 30 dk. Ara: 30 dk. Küçük grup çalışmaları (Bu sorunların çözüm mekanizmaları nerelerdir? Kimler var?): 30 dk. Grup sunuşları: 30 dk. Tartışma: 30 dk.
Önerilen metotlar	Katılım ve katılımın önündeki engeller - Sokak röportajları ve tartışma Yönerge: Katılımcılar araştırmacı gazeteciler/ ödev yapan öğrenciler/ kamuoyu araştırması yapan araştırmacılar olabilir. Mesele sokakta aşağıdaki soruları farklı kişilere yöneltip yanıtları toplamak (Kameraya kayıt yapmalarını isteyiniz). Katılımcıları gruplara ayırın ve grupların her birine farklı soruları verin. 1- Kadınların eğitime erişim ve eğitimlerine devamı ile ilgili ne düşünüyorsunuz? 2- Kadınların parlamento ve yerel yönetimlerde temsiline ilişkin ne

düşünüyorsunuz?

3- Kadınların istihdama katılımına ilişkin ne düşünüyorsunuz?

Katılımcılar tarafından yapılan sunuşlar sonrası, hem katılımcıların görüşlerini hem de yaptıkları çalışmada çıkan görüşleri tartışmaya açacağız.

Kadınların eğitim, istihdam ve temsil alanındaki durumuna ilişkin, katılım ve temsil kavramları eşliğinde temsil neden önemlidir? Soruyu kullanarak tartışmayı başlatın. Kadınların katılım ve temsiline neden düşük olduğunu *kadınlık ve erkeklik halleri* oturumundan hareketle yanıtlamalarını bekleyin.

Çözüm mekanizmaları - Grup çalışması

Yönerge:

Gruplar ele aldıkları konuları kendi gruplarında tekrar ele alacaklar. Sorumuz “ ... sorununu çözmek için kimler görevlidir? Kimlerin sorumluluğundadır? Neler yapılmalıdır? Gruplar kendi sonuçlarını poster kâğıtlara taşıyacak şekilde grup içi beyin fırtınası yaparlar.

Temsil neden önemlidir? - Tartışma

Bu bölümde sonuçlarda eşitlik ve eşitlik politikalarına giriş yapacağınız şekilde katılımın önündeki engeller ve bunun temsil ile ilişkisini ele alacaksınız. Bunun için bir önceki oturumda ortaya çıkan mekanizmalarda kadın ve erkek oranlarını verin. Parlamentoda, yerel yönetimlerde, kamuda kadınların temsili ile ilgili son güncel verileri katılımcılarla paylaşın. Bu sonucun kadınlar aleyhine yer almasının ne anlama geldiğini sorun ve tartışmayı temsiline ihtiyaçlara duyarlı politikalar geliştirmek ve uygulamak için önemli olduğunu vurgulayacağınız bir biçimde sürdürün.

***Hedeflenen
bilgi, beceri
veya tutum
değişikliği***

Toplumsal cinsiyet eşitliği ele alınırken daha geniş bir perspektiften bakabilmek; eşitsizliğin nedenlerini gören, iktidar ve güç ilişkilerini sorgulayan bir duruş.

Malzeme ve materyaller	- Poster kâğıt - Post-it - Video Kamera - Projeksiyon - Ses kayıt cihazı

GÜN 2, 2. OTURUM

Başlık	Temsiliyet ve Eşitlik Halleri
Özet	Bu oturumda eşitlik kavramı üzerinde durulacaktır. Eşitlik kavramının tartışmaya açılacağı ana tema “istihdam” olarak belirlenmiştir. Emek piyasasında eşitlik ve temsiliyet üzerine tartışılacaktır. Tartışmanın son bölümü eşitlik için pozitif ayrımcılıkla ilgili uygulamalar hakkında sorularla sonuçlanacaktır.
Amaç	- Eşit temsil ve karar verme süreçlerine eşit katılım hakkında farkındalık yaratmak. - Pozitif ayrımcılık kavramı hakkında farkındalık yaratmak.
Hedefler	- Katılımcıların işyerindeki eşitsizlikler ve ayrımcılıklar hakkında farkındalık kazanmasını sağlamak. - Yaş ve/veya cinsiyete dayalı ayrımcılığın nedenleri hakkında farkındalık yaratmak. - Dayanışma, eşitlik ve adalet kavramları hakkında düşünmeye teşvik etmek. - Pozitif ayrımcılık ve süreçleri hakkında farkındalık yaratmak.

Programdaki yeri	2. Gün, 2. Oturum, 15:00-16:30, 17:00-18:30
Süre ve planlama	Yönerge: 10 dk. Kâğıttan hayaller atölyesi için işlerin bitirilmesi: 15 dk. Maaşların dağıtılması: 15 dk. Tartışma: 40 dk. Geribildirim: 10 dk.
Önerilen metotlar	Bu oturumda bir canlandırma aracılığıyla çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığı hakkında katılımcıların farkındalık kazanması için çalışılır. Oturumun başında katılımcılara “Kâğıttan Hayaller Atölyesi”nde çalıştıkları ve bu çalışma günü sona ermeden bitirmeleri gereken bir iş olduğunu anlatılır. Tüm katılımcılar atölyede işçidir ve işin sonunda hepsine ödemeleri yapılacaktır. Ardından katılımcılara üzerinde yaş ve cinsiyet olan kâğıtları dağıtılır. Katılımcılara, artık Kâğıttan Hayaller Atölyesi’nin çalışanları oldukları söylenir ve işe koyulmaları beklenir. “Bitirmeleri gereken iş” olarak grup halinde yapmaları gereken ve aynı işi yapacakları herhangi bir iş seçilebilir. Kâğıttan Hayaller Atölyesi uygulamasında verilen iş, 3 tane sararmış yaprak toplayıp bir kâğıda yapıştırmalarıdır. Katılımcılara bu görev için 15 dakika verilir. Katılımcılar görevlerini tamamlayıp geri döndüklerinde, maaşlarını almak üzere sıraya geçmeleri istenir. Katılımcılara yaş ve cinsiyetlerine göre belirlenen maaşları ödenir. Maaşlar ödenirken yüksek sesle ne kadar ödendiği sayılır. Bu şekilde diğer katılımcılar da ne kadar ödendiğini duyarlar. Katılımcılar aynı işi

yapmalarına rağmen neden bazılarına daha fazla, bazılarınıysa daha az verildiğini sorarlarsa kısa (ve hatta ilişkisiz) cevaplar verip, derin tartışmalardan kaçınılır.

Canlandırmanın yeterince deneyimlenildiği düşünülürse egzersiz sonlandırılır.

Oturma düzenine geçildikten sonra tartışma için sorular (Tartışma aşamalar halinde götürülür ve canlandırmanın üzerinden gerçek için önemli olabilecek sorularla başlanır):

- Herkes aynı işi yaptığı halde diğer katılımcılardan fazla ya da az maaş aldığında nasıl hissettin?
- Sizce bazıları diğerlerinden neden daha az ya da çok maaş aldı?
- Bu tarz bir ayrımcılık sizin yaşadığınız ülkede de oluyor mu?

Bir sonraki aşamada cinsiyete dayalı ayrımcılığa değinilecektir.

- Aynı iş bir kadın ve/veya bir erkek tarafından yapıldığında farklı ücretlendirmek meşru mudur? Nasıl açıklanabilir? Neden? Neden değil?
- Eğer bir erkek, bir kadından aynı işi daha iyi yapıyorsa, bu kadına daha az ücret ödemek için bir neden midir?
- Eğer bir erkek, bir kadından daha donanımlıysa daha fazla ücret ödenmeli midir?
- Sadece erkekler tarafından yapılması gereken işler olduğunu düşünüyor musunuz?
- Sadece kadınlar tarafından yapılması gereken işler olduğunu düşünüyor musunuz?
- Pozitif ayrımcılığı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Sizce pozitif ayrımcılık mevcut sosyal farklılıkları değiştirmek için kullanılabilir mi?
- Pozitif ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı konusunda bir zihniyet değişikliğini sağlayabilir mi?

	Tartışma sonunda “cinsiyet ayrımcılığını engellemek için ne gibi önlemler alınabilir?” sorusuyla oturum sonlandırılabilir. Bu oturumu, son gün mevcut anlaşmaların tartışılacağı oturumla bağlamak mümkündür.
Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği	- Katılımcılarda eşitlik kavramı hakkında farkındalık yaratma ve bilgi sağlama. - Katılımcılarda çalışma hayatında yaş ve/veya cinsiyet eşitsizliği hakkında farkındalık yaratma. - Katılımcılarda pozitif ayrımcılık kavramı hakkında farkındalık yaratma ve tutum değişikliği oluşturma.
Malzeme ve materyaller	- Çalışanların maaşlarının yazılı olduğu doküman - Her katılımcı/çalışan için rolünün ne olduğunun yazılı olduğu bir kart - Kalemler - Uygulama için üretilen kâğıt para

GÜN 3, OTURUM 1

Başlık	Toplumsal Cinsiyeti Medyada Görmek; Gazete Tarama
Özet	Katılımcıların çeşitli medya araçlarını toplumsal cinsiyet bakış açısıyla okumasını ve izlemenin savunuculuk çalışmalarının bir ayağı olarak öneminin kavranmasını içeren bir çalışmadır.
Amaç	Toplumsal cinsiyet perspektifini geliştirmek, izleme metotları, izlemenin önemi ve savunuculuk hakkında bilgi vermek.

<i>Hedefler</i>	- Katılımcıların çeşitli medya araçlarını (reklam afişi, reklam videosu, köşe yazısı ve günlük gazeteler) toplumsal cinsiyet perspektifi ile izlemelerini sağlamak. - Katılımcıların yapılan bu izleme çalışmasının nedenleri ve bu çalışmaların savunuculuk çalışmalarıyla bağlantısı hakkında düşünmelerini sağlamak. - Yapılan benzer izleme ve sonucunda oluşan savunuculuk çalışmaları hakkında katılımcıları bilgilendirmek (Mediz).
<i>Programdaki yeri</i>	3. Gün, 1. Oturum,10:00-11.30
<i>Süre ve planlama</i>	Katılımcıları medya araçları ve metot hakkında bilgilendirme: 10 dk. Katılımcıların küçük gruplar halinde çeşitli medya araçlarını izlemesi ve toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirmesi: 20 dk. Küçük grup değerlendirmeleri ve bulguların büyük grupta paylaşımı: 30 dk. İzleme metotları ve savunuculuk çalışması hakkında sunum: 30 dk.
<i>Önerilen metotlar</i>	- Grup Çalışması: Katılımcıların küçük gruplar halinde kendilerine verilen medya araçlarını toplumsal cinsiyet perspektifiyle değerlendirmesi ve günlük gazetelerde cinsiyetçi reklam, haber ve yazıların taranması. - Grup Sunumları: Katılımcıların değerlendirme ve bulgularını büyük grupla paylaşması. - Sunum: İzleme metotları ve savunuculuk çalışması hakkında bilgilendirici sunum.

<i>Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği</i>	- Katılımcıların herhangi bir alana dair yaptıkları izleme çalışmasında toplumsal cinsiyet perspektifini kullanabilmesi. - İzleme çalışmalarının savunuculuk çalışmalarına kaynaklık edebilmesi için bilgi ve donanım kazanılması.
<i>Malzeme ve materyaller</i>	- Günlük Gazeteler - Media Market Reklam Afişi, Fatih Altaylı köşe yazısı, Taç Perde reklamı, Tefal Ütü reklam afişi - Poster kâğıt - Tahta kalem

GÜN 3, OTURUM 2

<i>Başlık</i>	Toplumsal Cinsiyet İzlemesi Örnekleri
<i>Özet</i>	Toplumsal Cinsiyet İzlemesi ve izleme ile ilgili dünyadan ve Türkiye’den örneklerle katılımcıların izleme tekniğini kavramasına ilişkin beyin fırtınası ve sunum yapılması.
<i>Amaç</i>	Katılımcıların izleme tekniğini kavraması sağlamak.
<i>Hedefler</i>	- İzleme ile ilgili başka örnekler hakkında katılımcıların bilgi edinmesi. - İzleme tekniklerine ilişkin deneyim kazanmalarını sağlamak.
<i>Programdaki yeri</i>	3. Gün, 2. Oturum (14 Kasım 2009) 12:00-13:30

<i>Süre ve planlama</i>	- İzleme örnekleri sunumu: 45 dk. - Deneyimli MorDüşün! projesi gönüllülerinin deneyim aktarımı: 45 dk.
<i>Önerilen metotlar</i>	- Projeksiyon ile hazırlanmış izleme örnekleri sunumunu yapmak. - Deneyimli gönüllülerin deneyimleri üzerinden soru-cevap yöntemiyle tartışma açmak ve yürütmek.
<i>Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği</i>	- İzleme hakkında yerel ekiplerine aktarım yapabilecekleri beceriyi kazandırmak. - Toplumsal cinsiyet izlemesi hakkında bilgi edinmek.
<i>Malzeme ve materyaller</i>	- Projeksiyon - Poster kâğıt - Tahta kalem

GÜN 3, OTURUM 3-4

<i>Başlık</i>	İzleme Nedir? İzleme Nasıl Yapılır?
<i>Özet</i>	Katılımcıların toplumsal cinsiyet izleme çalışması için izleme yöntemi hakkında bilgilendirilmesi ve gözlem kriterlerinin birlikte oluşturulması için beyin fırtınası ve sunum uygulaması.

Amaç	Katılımcıların toplumsal cinsiyet izleme çalışması için izleme yöntemi hakkında bilgilendirilmesi ve gözlem kriterlerinin katılımcılarla birlikte oluşturulması.
Hedefler	- Bir kurumda toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemek için neye bakılacağını belirlemek. - Nasıl / Hangi araçlarla bakacağımızı belirlemek. - Niceliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme kriterlerini belirlemek. - Niteliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme kriterlerini belirlemek. - Yerel örgütlenmeler düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme kriterlerini belirlemek. - Ulusal örgütlenme düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemek.
Programdaki yeri	3. Gün, 3. ve 4. Oturum (14 Kasım 2009) 15:00-16:30, 17:00-18:30
Süre ve planlama	Bir kurumda toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemek için neye bakılacağının belirlenmesi: 45 dk. Nasıl/ Hangi araçlarla bakılacağının belirlenmesi: 45 dk. Niceliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme kriterlerinin belirlenmesi: 25 dk. Niteliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme kriterlerinin belirlenmesi: 25 dk. Yerel örgütlenmeler düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme

	kriterlerinin belirlenmesi: 20 dk. Ulusal örgütlenme düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlemesi: 20 dk.
Önerilen metotlar	- Grup Çalışması: Katılımcılar her kriter grubunu gruplara ayrılarak tartışırlar. Hemen sonrasında oluşturdukları kriterler genel grupta tartışılarak son haline getirilir.
Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği	- Katılımcıların izleme yöntemi ve kriterleri konusunda deneyim elde etmesi. - İzleme araçlarının ortaya çıkartılması.
Malzeme ve materyaller	- Poster kâğıt - Tahta kalemi

GÜN 4, 1. OTURUM

Başlık	Etrafta Neler Oluyor?
Özet	Bu oturumda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda yapılan çalışmalara değinilecektir.
Amaç	- Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda yapılan ve yapılabilecek uygulamalar hakkında yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde farkındalık sağlamak.

Hedefler	- Katılımcıların, cinsiyet eşitsizliğini engellemek konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde alınabilecek önlemleri tartışmalarını sağlamak. - Katılımcıların cinsiyet eşitsizliğini engellemek konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde süren uygulamalar hakkında farkındalık kazanmalarını sağlamak.
Programdaki yeri	4. Gün, 1. Oturum, 10:00-11:30
Süre ve Planlama	Yönerge: 10 dk. Grup çalışması: 25 dk. Grup sunumları: 20 dk. Geribildirim: 15 dk.
Önerilen metotlar	Bu oturumda katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini engellemek için yapılabilecekleri hakkında fikir üretmeleri ve farkındalık kazanmaları amaçlanmıştır. Katılımcılar 4 gruba ayrılırlar. Her gruptan yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini engellemeleri için yapılabilecekler hakkında 20 dakika boyunca çalışmaları ve poster kâğıdı kullanmaları istenir. Grup çalışmaları tamamlandıktan sonra, her grubun çalışmasını 5 dakikalık sürelerde sunmaları istenir. Her sunumdan sonra, dünyada grupların sunumlarındaki gibi uygulamaların olup olmadığı sorulur. Uygulama Yeni Taktikler kitabında yer alan, temel savunuculuk modellerinin sunumu ile sona erer.

<i>Hedeflenen bilgi, beceri veya tutum değişikliği</i>	- Katılımcılarda yerel, ulusal ve uluslararası uygulamalar hakkında farkındalık yaratmak. - Katılımcılarda cinsiyet eşitsizliği hakkında çalışan kurumlar ve projeler hakkında farkındalık yaratmak.
<i>Malzeme ve materyaller</i>	- Poster kâğıtlar - Kalemler

GÜN 4, 4. OTURUM

<i>Başlık</i>	Değerlendirme ve Kapanış
<i>Özet</i>	Eğitimin genel değerlendirmesi ve proje bazlı değerlendirme bu oturumda yapılır.
<i>Amaç</i>	Eğitimin ve projenin hedef gerçekleştirmesinin ölçülmesi.
<i>Hedefler</i>	- Katılımcıların eğitim boyunca kendilerini ifade edemedikleri alanları görmek ve eğitimin hedefleriyle ne kadar buluştuklarını anlamak. - Proje hedeflerinin gerçekleşmesinin ne olduğunu ölçebilmek.
<i>Programdaki yeri</i>	4. Gün, 4. Oturum, 17:00-18:30
<i>Süre ve planlama</i>	Kırmızı Koltuk: 30 dk. Değerlendirme formu: 15 dk. Proje odak grup çalışması: 45 dk.

***Önerilen
metotlar***

- **Kırmızı Koltuk:** Katılımcılar geniş bir çember oluştururlar ve herkes sandalyesine oturur. Çemberin ortasında bir sandalye daha vardır. Her katılımcı ortadaki sandalyeye oturarak eğitim hakkındaki fikirlerini grupla paylaşır.
- **Değerlendirme Formu:** Projenin izleme ve değerlendirme uzmanı tarafından hazırlanmış değerlendirme formları katılımcılar tarafından doldurulur.
- **Proje Odak Grup Çalışması:** Projenin izleme ve değerlendirme uzmanı tarafından katılımcılardan seçilen 5 kişi ve uzman açık uçlu, soru cevap yönetimiyle projenin genel hedefleri sorgulanır.

Toplumsal Cinsiyet Yerel Eğitimi Programı

MorDüşün! Yerel Eğitimler Programı		
	1. Gün	2. Gün
10:00-11:30	Hoş geldik, Tanışma, MorDüşün!	Bakmak! Görmek!
11:30-12:00	Ara	Ara
12:00-13:30	Ben ve Toplumsal Cinsiyet	Nerede Bu Kadınlar?
13:30-15:00	Yemek	Yemek
15:00-16:30	Kadınlık ve Erkeklik Halleri	Etrafımda Neler Oluyor?
16:30-17:00	Ara	Ara
17:00-18:30	Kadınlık ve Erkeklik Halleri	Değerlendirme ve Kapanış

Yerel eğitim programı, ana eğitim programının daraltılmış uygulamasıdır. Modül içerikleri için, ana eğitim programından yararlanılabilir.

Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodunun Oluşturulması

Neden İzleme?

Savunuculuk, STK'ların ortak bir çıkar için herhangi bir kamu politikasını etkileme girişimidir. Politika veya yasa değişiklikleri talep etmeyi veya yapılan değişikliklere katkıda bulunmayı amaçlar. Dolayısıyla savunuculuk, karar vericileri etkileyerek yasa veya politikaları toplumdan dışlanmış kesimlerin lehine değiştirmek için bilgiyi stratejik kullanma süreci olarak da tanımlanabilir.

Politika ve yasa değişikliklerinde karar vericiler önemli bir konumdadır. Çözmeye çalıştığınız sorun için ulusal, yerel ve/veya uluslararası düzeylerde, atanmış veya seçilmiş karar vericileri etkilemeniz gerekebilir.⁸ Örneğin, bakanlar ve milletvekilleri ulusal düzeyde seçilmiş karar vericiler, valiler ve kaymakamlar yerel düzeyde atanmış karar vericilerdir.

MorDüşün! projesi de bu kapsamda, bir savunuculuk faaliyetidir. Savuculuk projelerinin hedeflerine ulaşabilmek için belirledikleri yöntemler vardır. Bunlar; kampanyacılık, lobicilik, model yaratma, gündem oluşturma, raporlama gibi farklı yöntemler olabilir. MorDüşün! Projesinin, bu anlamda kendisine belirlediği yöntem “katılımcı izleme” yöntemidir.

a. Neden Katılımcı İzleme?⁹

İspanyolcada kazmak anlamına gelen “cavar” ilk defa izleme süreci için Homero Fuentes tarafından bir metafor olarak kullanılmıştır.

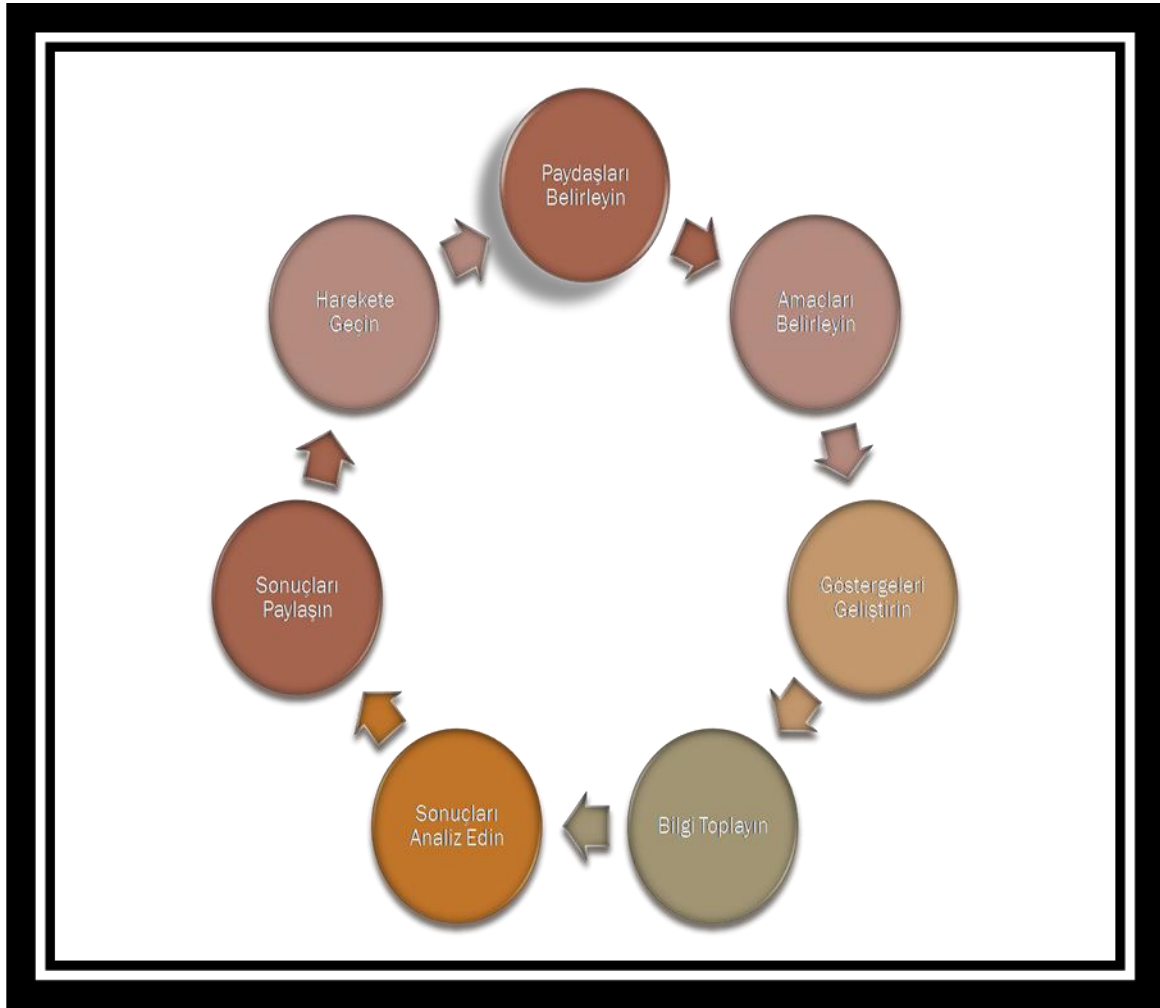
C	A	V	A	R
Context	Archive	Visit	Analisis	Report
(Bağlam)	(Arşiv)	(Ziyaret)	(Analiz)	(Raporlama)

Farklı düzeylerdeki paydaşların belirli bir proje, program ya da politikanın izleme sürecine dâhil oldukları, izlemenin içerik gelişimi, yürütülmesi ve sonuçlanması ve sonuçları takip edecek adımların geliştirilmesi süreçlerine aktif katılım gösterdikleri müdahil oldukları bir süreçtir. Katılımcı izlemenin en önemli özelliği ana paydaşların aktif katılımıdır.

⁸ Aksakoğlu, Y., (2006): “STK’lar İçin Savunuculuk Rehberi”, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara, s:4.

⁹ “Katılımcı izleme” kavramının açıklanmasına yönelik olan kısımda “Participation and Civic Engagement” adlı metinden yararlanılmıştır. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTSOCIALDEVELOPMENT/EXTPCENG/0,,contentMDK:20509352~menuPK:1278203~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:410306,00.html>

Katılımcı izlemenin süreci, aşağıdaki gibi şemalaştırılabilir:

Katılımcı izleme önemlidir çünkü:

- Birinci dereceden etkilenenlerin ihtiyaçlarına ve isteklerine daha kapsayıcı ve hızlı cevap verebilecek değişimlerden öğrenmeyi sağlar,
- Etki analizi için doğrudan yararlanıcının katılımını sağlayan bir yöntem önerir,
- Yapılan izleme çalışmasına yönelik aidiyet duygusu geliştirir,
- Yararlanıcıları konu özelinde güçlendirir,
- Hesap verebilir ve şeffaf bir süreç üzerinden yürür,
- Sonuçlar doğrultusunda doğru ve etkili eylemlerin geliştirilmesini sağlar.

Katılımcı izlemenin ana ilkeleri de şu şekildedir:

- Ana paydaşlar aktif katılımcı olmalıdır. / Sadece bilgi kaynağı değildir,
- Yereldeki katılımcıların analiz etme, sorgulama ve eyleme geçme yönünde kapasitelerini geliştirmelidir,
- Farklı düzeylerdeki paydaşların beraber öğrenmelerini sağlamalıdır,
- Sonucunda ortaya çıkacak eylem planına yönelik ortak taahhüt geliştirmelidir.

MorDüşün! projesi, gençlik alanında ve gençlerin aktif katılarak yer aldıkları bir katılımcı izleme projesidir. Bu nedenle gençlik alanında yapılacak bir izlemenin en etkin şekilde, bizzat hizmetlerin doğrudan etkileneni olan, kendi ihtiyaçlarını tanımlayabilen ve bu ihtiyaçları günlük hayatında deneyimleyen gençler tarafından yapılabileceğini düşünüyoruz.

Gözlem Nedir?

Belli bir ortam ya da kurumda oluşan davranışları ayrıntılı olarak araştırmak için tercih edilen bir veri toplama tekniğidir.

Neden Gözlem Yapıyoruz?

Gözlem tekniğinin yararı, araştırılan konunun doğal çevresi içinde gözlemlenmesidir. Bu bize konu hakkında daha **derin görüş** sağlar. Gözlem tekniği, diğer tekniklerden farklı olarak, gözlenen bireylerin sadece sözlerini değil bu sözlerle eşlik eden davranış ve beden dilini de gözlemeye ve böylece bireylerin duygu, düşünce ve davranışları arasındaki çelişkileri anlamaya olanak sağlayan bir tekniktir.

Gözleme Başlamadan Önce?

Gözlemci proje kapsamında yapılacak tüm gözlem süreçlerinde, gözleyeceği bireylere **kimliğini**, ne tür bir araştırma yaptığını ve bu araştırmanın ana nedenini **açıkça söylemeli** ve gözleme başlamadan önce bulunduğu ortamdaki bireylerden **izin istemelidir**.

Gözlemin Kaydedilmesi

Gözlem ile elde edilen veriler en kısa zamanda kaydedilmelidir. Bu kayıtlar gözlem anında notlar almak ve daha önceden hazırlanmış standart formları doldurmak şeklinde olabilir. Gözlemcinin bakış açısında değişikliklere neden olabileceği için gözlenen verilerin yorumlanmadan kaydedilmesi çok önemlidir. Yorum bütün veriler toplandıktan sonra yapılır.

---

¹⁰ Hazırlayan: Betül Selcen Özer

Gözlem anında not almak veri kaybına neden olabileceğinden **her gözlem için iki ya da daha fazla gözlemcinin kullanılması gözlemin güvenilirliği açısından önemlidir.**

Tarafsız Bir Gözlem İçin

Gözlemde gözleyici, **duruma ya da olaya herhangi bir müdahalede bulunmaz**; var olanı saptamakla yetinir. Örneğin bir gözlemci toplantıyı izliyorsa o toplantıda asla söz alamaz ve fikirlerini paylaşamaz. Gözlemcinin en ufak bir müdahalesi toplantının seyrini hiç beklenmeyen bir şekilde değiştirebilir. Daha iyisi orada olduğunu unutmak ve görünmez olmak!

Gözlemciyi bekleyen bir diğer tehlike ise gözlem sırasında olayları arkadaşlık boyutunda ele almaktır. Hepimiz gözlem yaptığımız grubun üyesiyiz ve bu bizim zaman zaman tarafsızlığımızı kaybetmemize neden olabilir. Gerçekten bu projeye inanıyor ve amacına ulaşmasını istiyorsak, tüm bu süreç içerisinde en zoru başarmalı ve gözlem yaparken çemberin dışında olmalıyız.

Neye / Nasıl Bakılabilir?

MorDüşün! izleme eğitiminin hazırlık toplantılarının en önemli soruları şunlar olmuştur:

- Bir kurumda toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemek için neye bakacağız?
- Nasıl / Hangi araçlarla bakacağız?

Toplantılarda, TOG içerisinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemenin iki yöntemi olabileceğini düşündük:

- Niceliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme
- Niteliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme

Bu izlemelerin de iki farklı düzeyde yapılabileceği anlaşılmıştır:

- Yerel örgütlenmeler düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme
- Ulusal örgütlenme düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğini izleme

Hazırlık çalışmalarında, yukarıdaki bağlamlarda izlenebilecek alanlar şu şekilde belirlemiştir:

	YEREL	ULUSAL
N	• Toplam gönüllü sayısında kadın/erkek (k/e) oranı • Projelerdeki toplam gönüllü sayısında ve bunların içinden aktif olanlarda k/e oranları • Proje sorumluları arasında k/e oranları • Toplantılarda söz alan k/e oranları ve konuşma süreleri	• Ulusal iletişim kanallarında (forum, mail grupları, togses) yazarlar arasında k/e oranları • Sorumluluk dağılımında k/e oranları • Ulusal organizasyonlara başvuran ve katılanlar arasında k/e oranları • Ulusal etkinliklerde sunum yapma ve söz almada k/e oranları
İ	• Oryantasyonlara katılanlar arasında k/e oranları ve sonrasında devam edenler arasında k/e oranı • Ulusal etkinliklerin organizasyon ekibindeki k/e oranları	• Şimdiye kadarki süreçte yönetim kuruluna başvurular ve seçilenler arasında k/e oranı • Uluslararası projelere (AGH vs) k/e katılım oranları
C	• Eğitimlere (üreme sağlığı, demokrasi ve haklarımız) göre k/e katılımcı oranları	• Saha sorumluları/ofis çalışanları/ organizasyon şemasında k/e oranları • Görünen yüzde k/e oranı
E	• Yerel iletişim gruplarına üyelikte ve bu grupları aktif kullanımda k/e oranları • Yerelden, ulusal organizasyonlara katılımındaki k/e oranlar?	• Yetişkin gönüllüler arasında k/e oranı • Kadın temalı yapılan proje sayısı • Hayatımın Fikri projesi genç girişimci adayları arasında k/e oranları
L	• Toplantı raporlarını yazan k/e oranları • Proje önerisi kabul edilen k/e oranları? • Kadınların ve erkeklerin çoğunlukta olduğu etkinliklerin bitiş süreleri? • Kaynak temini için sahaya çıkan k/e oranı • Projenin içeriğine göre proje teması (hak temelli, kadın, çocuk) önerme sayısında k/e oranları • Oryantasyonda tanıtılan projelere ilgi duyan k/e oranları • Projede gönüllü olup aynı zamanda genelle de ilgilenen k/e oranları • Raportör ve moderatörlerin ve onları önerenlerin k/e oranları • Güce dayalı işlerde ve bürokratik işlemlerde k/e oranı • Yeni proje fikri ortaya atan k/e oranı • Ulusal ağ projeleri içerisinde aynı projeyi yapanlar arasındaki k/e oranları • E-posta gurupları ve forumlardaki k/e oranı	• Toplam gönüllü sayısı içinde k/e oranı • Departmanlara göre TOG ofiste çalışan k/e oranı • Cinsiyet temelli sorumluluk dağılımı • Bölgeler arası cinsiyet temelli sorumluluk dağılımı • Yerelden ulusal etkinliklere kadın katılımı (Şehir-dışı, konaklamalı) • Eğitimlerin zamansal uzunlukları (kısa ya da uzun olması) katılımında k/e oranını değiştiriyor mu? • Eğitimcilerin ve katılımcıların konuşma sürelerinde k/e arasında farklar var mı? • TK, GEG, SSBE gibi ekiplere başvuran ve seçilenler arasında k/e oranı • Ulusal etkinliklere başvurup, kabul edilip gelmeyen k/e sayıları

N İ T E L	• Kritik kararlara (proje, atak vs.) kim önyak oluyor? • Moderatör olan etkinliklerde kadın veya erkek olduğunda bir fark var mı? • Kadınların ve erkelerin dikkate alınma oranları nasıl? • Eğitimlere kabul olup da giden ve gitmeyen kadınlar arasındaki durum • Ulusal etkinliklere kadınların başvurma/ma isteği ve neden? • Yerelde bir eski/yeni ya da deneyimli/deneyimsiz ayrımı var mı? • Projelerdeki aktiflik ve verimlilik kadın/erkek açısından nasıl? • Toplantılarda tamamlayıcılık? Bir k/e söz aldığında tekrar mı ediyor, yeni bilgi mi veriyor? • Ortaya bir soru sorulduğunda kadın mı, erkek mi cevap veriyor? • Toplantı saatinin, yerinin ve oturma düzeninin kadınlar için uygun ayarlanıp ayarlanmadığı? (ihtiyaç analizi) • Genel sorumlular (koordinatör, eğitim sorumlusu vs) nasıl ve neye göre belirleniyor? • Görev dağılımları/işbölümleri yapılırken toplumsal rollere mi yoksa görevin getireceği niteliklere mi bakılıyor? • İletişim araçlarındaki aktif katılım ve dil cinsiyet üzerinden değişiyor mu? • İletişim kanallarında kullanılan dil? • Müdahale edenler ve son kararı verenlerin cinsiyetleri nasıl değişiyor? Kritik kararlarda ve çıkmazlarda kim karar verici? Organizasyon yapısı, şemasına kim etki ediyor? • Sorumluluk tanımları neye göre şekilleniyor/değişiyor? (mesela eğitim sorumlusu o örgütlenmede ne yapıyor?) • Toplantı yerinin ve zamanının belirlenmesinde etkili unsurlar neler? • Tek cinsiyetle yürütülen projelerde sorun çıkıyor mu? • Toplantılarda kullanılan dilin, üslubun kullanımına dikkat ediliyor mu? • Kadınların fikirlerine değer veriliyor mu? • Sorumluluklarda dengesizliğin nedenleri neler? • Çevre (aile-arkadaşlar) kadının katılımını ne kadar etkiliyor?	• Kadınlar neden/ neye göre TOG’u seçiyorlar? Hangi projelere katılıyorlar? • Kadınların ihtiyaçları ve beklentileri neler? • Kadınların gönüllülük yapmaya devam etmeme sebepleri nelerdir? • Kadınlar Yönetim Kurulu üyeliği için aday oluyorlar mı? Katılım ne kadar? Neden aday olmuyorlar? • Örgütlenmeler sorumlularını nasıl seçiyor? (seçim yöntemi vs) • Kadınların atak/dönemsel/uluslararası projelere katılımı nasıl ve motivasyonları neler? • TOG tanıtımında görünen yüzde k/e dağılımı ve nedenleri? • Kadınlar nasıl teşvik edilebilir? • Örgütlenmelerin ayrımcılık gibi konulara dair algıları nedir? • Raporlamaları kim yapıyor? • Ulusal eğitimlerde k/e eğitmenlerin hâkimiyet becerileri değişiyor mu? • Ulusaldaki eğitmenler arasında, bilgi aktarımı katılımcılara nasıl yapılıyor, cinsiyete göre değişiyor mu? (yaratıcı, yeni yöntemler) • Kadınlar kendilerini ifade etmede etkili mi? • Cinsiyetine göre eğitmenlerin motivasyon sağlama yolları değişiyor mu? • Katılımcılar, eğitmenleri cinsiyete göre ayırıyor mu? • Ulusalda etkinliğin raporunu yazan kadın mı, erkek mi? Kimin tutacağı neye göre seçiliyor? • Kadın ve erkeklerin Genç Gönüllüler, TOG-Ses ve ulusal eposta guruplarına gönderileri nitelik (açılım-yenilik) açısından değişiklik gösteriyor mu? • Ulusalda iletişimde beden dilini kullanmada kadın ve erkeğin etkisi farklı mı? (yerellerden alınan bilgiye göre) • Ofiste çalışan kadınların çalışma koşulları nedir? (doğum izni vs)

	• Üniversiteyi memleketinde okuyan ve şehre dışarıdan gelen kadınlar arasındaki katılım farkı ne? • Eski gönüllü - yeni gönüllü çatışması var mı? • Koordinatörün cinsiyetine göre ve gönüllüler arasında cinsiyet üzerinden bir hiyerarşi var mı? • Yerel kaynak arayışında kadına ve erkeğe bakış açısında fark var mı? • Cinsiyete göre katılım yöntemleri farklılaşıyor mu? • Toplanılan mekânın donanımsal faktörlerinin cinsiyete etkileri neler? • TOG'daki kadın ve erkek gönüllüler toplumsal cinsiyet konusunda birbirini ne kadar tanıyor?	

Tüm bu veriler, TOG bünyesinde yapılabilecek bir toplumsal cinsiyet eşitliği izlemesinde bakılabilecek alanlar olarak belirlenmiştir. Gerek projenin kısıtları, gerekse de uzmanlık alanı gereği bu alanların her birini izleme fırsatı olmamıştır. Özellikle “nitel” izleme alanları, belirgin bir uzmanlık gerektirmektedir. Gönüllü grupların bu alanları izlemesi mümkün olmamaktadır.

Projenin elverişliliği ve izlemeyi yapacak gönüllü ekiplerin becerileri ile bağlantılı olarak çeşitli izleme araçları geliştirilmiştir. Bunlar, gözlem formları başlığı altında toparlanmıştır.

Gözlem Formları

✓ Toplantı Gözlem Formu

MorDüşün!

Toplantı Gözlem Formu

Toplantı Yeri :

Toplantı Tarihi :

Toplantı Başlangıç Saati :

Toplantı Bitiş Saati :

Toplantı Konusu :

1. Toplantı Katılımcı Sayısı?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

2. Erkek katılımcıların toplantıda söz alma sayıları?

_____ Kez

3. Erkek katılımcıların toplantıda toplam konuşma süreleri?

_____ Dakika

4. Kadın katılımcıların toplantıda söz alma sayıları?

_____ Kez

5. Kadın katılımcıların toplantıda toplam konuşma süreleri?

_____ Dakika

6. Erkek katılımcılar tarafından açılan konu sayısı? _____

7. Erkek katılımcılar tarafından açılan konu başlıkları?

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

8. Kadın katılımcılar tarafından açılan konu sayısı? _____

9. Kadın katılımcılar tarafından açılan konu başlıkları?

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

10. Moderatör?

- Kadın
- Erkek

11. Raportör?

- Kadın
- Erkek

12. Toplantıda herhangi bir görev dağılımı yapıldı mı?

- Evet
- Hayır

13. Toplantıda herhangi bir görev dağılımı yapıldıysa bu görevin ana başlığını ve kimin sorumlu olduğunu işaretler misiniz?

• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek

Gözlem Yapanın Adı / Soyadı: _____

Gözlem Yapanın Görüşü: _____

✓ Yerel İzleme Formu

MorDüşün!

Yerel İzleme Formu

İzlenen Örgütlenme :

İzlem Tarih Aralığı : ____/____/____ - ____/____/____

1. Toplam gönüllü sayısı?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

2. Örgütteki karar alma mekanizmalarındaki görev dağılımı; bu görevin ana başlığını ve kimin sorumlu olduğunu şeklinde işaretler misiniz?

Görevler (*Lütfen Yazınız*) Sorumlular

• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek
• _____	☐ Kadın	☐ Erkek

3. Projelerdeki gönüllü sayıları?

_____ Kadın _____ Aktif _____ Aktif Değil

_____ Erkek _____ Aktif _____ Aktif Değil

_____ Toplam _____ Aktif _____ Aktif Değil

4. Oryantasyonlara gelen kadın/erkek gönüllü sayısı nedir? Bunların kaçını devam ettirmektedir?

_____ Kadın _____ Devam Eden _____ Devam Etmeyen

_____ Erkek _____ Devam Eden _____ Devam Etmeyen

_____ Toplam _____ Devam Eden _____ Devam Etmeyen

5. Yereldeki eğitimci sayısı?

_____ Kadın _____ Aktif _____ Aktif Değil

_____ Erkek _____ Aktif _____ Aktif Değil

_____ Toplam _____ Aktif _____ Aktif Değil

6. Örgütlenme tarafından yürütülen projelerin isimlerini yazıp bu projelerden kimin sorumlu olduğunu işaretler misiniz?

Proje İsmi (Lütfen Yazınız)	Proje Sorumlusu	Gönüllü Sorumlusu	Kaynak Sorumlusu	Eğitim Sorumlusu	Burs ve Staj Sorumlusu	Diğer
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E
	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E	☐ K ☐ E

7. Ulusal organizasyonlar düzenlendiğinde, organizasyon ekibindeki kadın/erkek sayısı kaçtır?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

8. Eğitimlere kaç kadın kaç erkek katılıyor?

Eğitim Adı (*Lütfen Yazınız*)

Katılımcı Sayısı

a. Üreme Sağlığı Eğitimi
Erkek_____

☐ Kadın _____ ☐

b. Demokrasi ve Haklarımız

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

c. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

d. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

e. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

f. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

g. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

h. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

i. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

j. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

9. Yerelden ulusal organizasyonlara katılım sayılarını yazar mısınız?

Organizasyon Adı

(*Lütfen Yazınız*)

Katılımcı Sayısı

a. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

b. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

c. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

d. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

e. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

f. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

g. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

h. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

i. _____

☐ Kadın _____

☐ Erkek _____

10. Yerel iletişim gruplarına üyelik sayıları?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

11. Forum başlığı açma sayıları?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

12. e-posta gruplarına göre üyelikte kadın-erkek sayıları?

Grup İsimleri (*Lütfen Yazınız*) Üyeler

a.	_____	Kadın _____	Erkek _____
b.	_____	Kadın _____	Erkek _____
c.	_____	Kadın _____	Erkek _____
d.	_____	Kadın _____	Erkek _____
e.	_____	Kadın _____	Erkek _____
f.	_____	Kadın _____	Erkek _____
g.	_____	Kadın _____	Erkek _____
h.	_____	Kadın _____	Erkek _____
i.	_____	Kadın _____	Erkek _____

İzlemci Adı / Soyadı:

İzlemcinin Görüşü:

✓ Eğitim Gözlem Formu

MorDüşün!

Eğitim Gözlem Formu

Eğitim Yeri :

Eğitim Tarih(ler)i :

Eğitim Başlangıç Saati :

Eğitim Bitiş Saati :

Eğitim Ana Başlığı :

Gözlem Yapılan Eğitim Günü :

---

1. Eğitim Katılımcı Sayısı?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

2. Eğitimci Sayısı?

_____ Kadın _____ Erkek _____ Toplam

3. Erkek katılımcıların eğitimde söz alma sayıları?

_____ Kez

4. Erkek katılımcıların eğitimde toplam konuşma süreleri?

_____ Dakika

5. Kadın katılımcıların eğitimde söz alma sayıları?

_____ Kez

6. Kadın katılımcıların eğitimde toplam konuşma süreleri?

_____ Dakika

7. Eğitim sırasında eğitimcilerin kullandığı dilde toplumsal cinsiyet öğelerine rastladınız mı?

- Evet
- Hayır

Cevabınız EVET ise neler olduğunu lütfen yazınız: _____

---

8. Eğitim sırasında verilen örneklerde toplumsal cinsiyet eşitliği göz önünde bulunduruldu mu?

- Evet
- Hayır

Cevabınız HAYIR ise nedenlerini lütfen yazınız: _____

---

9. Eğitim içeriğinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sakıncalı öğelere rastladınız mı?

- Evet
- Hayır

Cevabınız EVET ise neler olduğunu lütfen yazınız: _____

Gözlem Yapanın Adı / Soyadı: _____

Gözlem Yapanın Görüşü: _____

Yerel İzleme Çalışmaları

Yerel İzleme Grupları

Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili farkındalığın, gençlik STK'larında gelişmesine yönelik olarak oluşturulan Toplumsal Cinsiyet İzleme Modeli, 2009 - 2010 eğitim döneminde, MorDüşün! projesi kapsamında 10 farklı ilde, 11 farklı örgütlenme tarafından hayata geçirilmiştir.

Hazırlık toplantılarında karar verildiği şekliyle niteliksel ve niceliksel verileri, ulusal ve yerel örgütlenme düzeyinde izlemek amacıyla 5 farklı form oluşturulmuş ve yerel izleme gruplarının çalışmaları başlamıştır. Yerel izleme gruplarının süreçte kullandıkları formlar; Toplantı Gözlem Formu, Yerel İzleme Formu, Eğitim Gözlem Formu, Konsey Oturum Formu ve Konsey Gözlem Formu'dur.

Kasım 2009 - Mart 2010 tarihleri arasında, toplamda 11 TOG örgütlenmesi tarafından izleme çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 3 yerel eğitim, 9 yerel toplantı, 2 yerel e-posta grubu ve 14 TOG Gençlik Konseyi etkinliği izlenmiştir. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Tokat) 1 yerel eğitim ve 1 yerel toplantı, 18 Mart Üniversitesi Toplum Gönüllüleri (Biga) 1 yerel eğitim, Anadolu Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Eskişehir) 1 yerel toplantı, Gazi Üniversitesi Toplum Gönüllüleri (Ankara) 1 yerel eğitim, 2 yerel toplantı, 2 yerel e-posta grubu, Dokuz Eylül Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (İzmir) 1 yerel toplantı, Kocaeli Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Kocaeli) 2 yerel toplantı, İğne Deliği Gençlik Merkezi Toplum Gönüllüleri (Samsun) 1 yerel toplantı izlemiştir. Ulusal örgütlenme düzeyinde TOG Gençlik Konseyi'nde gerçekleştirilen açık alanların ve oturumların izlemeleri örgütlenme bazında değil, MorDüşün! ekipleri tarafından bireysel olarak gerçekleştirilmiştir.

N* Umduk, N* Bulduk?

✓ Yerel Eğitim İzleme Sonuçları

Tokat, Ankara ve Biga’da gerçekleştirilen 3 yerel eğitimi izleme sonuçlarına göre; toplamda eğitime 49 kadın, 31 erkek katılmıştır. Eğitimlerde, 5 kadın eğitmen ve 5 erkek eğitmen yer almıştır. Eğitmenin kadın olduğu durumlarda söz alma sayıları kadınların 277, erkeklerin 276, toplam konuşma süreleri kadınların 229, erkeklerin 219 dakikadır. Eğitmenin erkek olduğu durumlarda ise söz alma sayıları kadınların 214, erkeklerin 219, toplam konuşma süreleri kadınların 332, erkeklerin ise 237 dakikadır.

YEREL İZLEME GRUPLARI								
	1.İzle me	2.İzle me	3.İzle me	Topla m:	1.İzle me	2.İzle me	3.İzle me	Topla m:
Eğitim	Kadın				ERKEK			
Eğitim katılımcı sayısı	13	23	13	49	14	9	8	31
Eğitmen sayısı	3	1	1	5	1	1	3	5
Eğitmen kadın ise								
Eğitimde söz alma sayıları	24	246	7	277	26	238	12	276
Eğitimde toplam konuşma süreleri (Dakika)	11	212	6	229	11	196	12	219
Eğitmen erkek ise								
Eğitimde söz alma sayıları	63	142	9	214	66	112	15	193
Eğitimde toplam konuşma süreleri (Dakika)	171	150	11	332	107	132	18	257

Yerel izleme raporları sonucu elde edilen nicel veriler, durumun genel çerçevede “fotoğrafını çekmemizi” sağlasa da, durumu daha derinlemesine anlamlandırma çalışmamızda yetersiz kalmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tüm toplumsal ilişkiler ağına sızması ve gündelik hayat pratikleri içersinde, her gün tekrardan üretilerek güçlenmesi bu anlama sürecinin çok boyutlu olarak ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Yerel Eğitim İzleme Formu’na niteliksel verileri elde etmek amacıyla dâhil edilen sorularla durum daha net ortaya

çıkılmaktadır. Nitekim yerel izleme raporlarından elde ettiğimiz niteliksel verilere baktığımızda tablo biraz değişmektedir.

“Eğitim sırasında eğitmenlerin kullandığı dilde toplumsal cinsiyet öğelerine rastladınız mı?” sorusuna 2 yerel izleme grubu “hayır”, 1 grup “evet” cevabı vermiştir. “Evet” cevabı veren grubun gözlemi aşağıda doğrudan aktarılmaktadır.

“Eğitmen erkek sayılarının 3 olması, kadın eğitmenin 1 kişi olması, erkek egemenliği havası yarattı. Söz veren hep onlardı, konuşma başlatan, konu açan onlardı ve kadın eğitmenin aktif olması konusunda çok toleranslı değillerdi. Bu durum katılımcılara da yansdı. Bu yüzden söz alma sayıları ve konuşma süreleri açısından, erkekler, kadınları nerdeyse ikiye katladı”(Tokat).

“Eğitim sırasında verilen örneklerde toplumsal cinsiyet eşitliği göz önünde bulunduruldu mu?” sorusuna 1 yerel izleme grubu “hayır”, 2 grup “evet” cevabı vermiştir. “Hayır” cevabı veren grubun gözlemi aşağıda doğrudan aktarılmaktadır.

“Katılımcılar örneklerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini göz önünde bulundurmamışlar. Örnek olarak; ‘Buraya güzel şeyler için geliyoruz homoseksüellerden neden bahsediyoruz’, ‘Benim ev arkadaşım sağlam erkek’, ‘Küfür etmek erkeklerde kötü durmuyor ama kadınlara küfürü hiç yakıştıramıyorum’, ‘Tabiat baba, Aşk acısı çeken kız...’”(Ankara).

“Eğitimin içeriğinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sakıncalı öğelere rastladınız mı?” sorusuna 1 yerel izleme grubu “hayır”, 2 grup “evet” cevabı vermiştir. “Evet” cevabı veren grubun gözlemi aşağıda direkt olarak aktarılmaktadır.

“Kadın katılımcılara ‘kız’ diye hitap edilmesi, raporların genellikle kadınlar tarafından hazırlanılıp sunulması, yapılacaklara dair fikirlerin çoğunlukla kadınlardan çıkmasına rağmen, karar aşamasında erkek katılımcıların rol alması, simülasyonlarda grup liderlerinin erkek olması ve kendilerine birer kadın yardımcı seçmeleri, erkek erkeğe fotoğraf çektirilmesi”(Biga).

“Limit20 etkinliğinde 3 grup vardı kadınlar, erkekler ve kadın- erkeğin karışık olduğu bir grup geçen konuşmalardan alıntılar: ‘Sen kadınsın, ne kadar üfleyebilirsin ki?’ daha sonra mülteci kampında eğer kadın mülteci hasta, hamile ve kendine bakamayacak durumdaysa

kabul edildi, normal şartlarda eğitimli, iş sahibi olması mesleği ve işe yarar bir durumda olması şartı arandı”(Tokat).

“Kadın katılımcının, konuşma esnasında, ‘Sen Sus!’ diye erkek arkadaşları tarafından engellenmesi, onun oturum boyunca bir daha konuşmamasına neden oldu. Bu durum diğer kadın katılımcılara olumsuz bir şekilde yansıdı” (Tokat).

Bunlara ek olarak izleme çalışmasını gerçekleştiren gençlerin görüşlerine ve sürece dair yorumlarına baktığımızda da çarpıcı verilerle karşılaşıldı;

“Kadın eğitmen, erkek eğitmene onayıyla, güdümüyle, ona bağlı hareket etmesi nedeniyle eğitimdeki kadın eğitmeni ‘pasifleştirdi’. Eğitim boyunca oluşturulan küçük gruplarda kadın sayısı fazla olmasına rağmen, grubu temsil edenin ‘ana karakterin’ sık sık erkek olması gözden kaçmayacak bir ayrıntıydı”(Ankara).

“Etkinliklerdeki gruplara ayrılmaların, kadın erkek sayısının denk düşeceği şekilde, eğitmenler tarafından ayarlanması, bu eşitliği sağlamak açısından olumlu bir yaklaşımdı”,

“Katılımcılar, bizden ilk başta olumsuz etkilenmiş olabilirler; ancak daha sonra eğitmenlerden gelen uyarıları da dikkate alarak onlardan biraz daha uzak bir yerde izleme yapmaya çalıştık. İlk deneyim oldukça zordu. Ben ve diğer iki arkadaşım etkinliklerde ve konuşma yerlerinde katılabilmek için can attık ancak kendimizi tutmak hayli zorlandık” (Tokat).

“Kadın katılımcıların fazla söz almadığı kanaatindeyim. Özellikle kadın sayısının fazla olmasına rağmen çok fazla söz almadılar sanırım. Bu durumda, ilk başta dediğim gibi, erkek eğitmen sayısının fazla olmasından ileri gelebilir. Bir de kadın katılımcılardan ilk defa TOG’a gelenler vardı, onlar tamamen sus pus oturdular etliye sütlüye pek karışmadılar etkinliklere katıldılar dinlediler ve gittiler” (Tokat).

Bizim için güzel bir deneyim oldu bu iş görüldüğü kadar kolay değil, bizler eğitim sırasında şunu da izleyelim bunu da izleyelim derken işin içine girince izlemenin ne kadar zor bir iş olduğunun farkına vardık😊” (Tokat)

“Eğitimde grup çalışmaları ve simülasyonlarda süreyi kontrol etmekte güçlük çektim. Yukarıdaki rakamsal sonuçlar genellikle büyük grupta yapılan konuşmaların sonuçlarıdır.

Zamanı kontrol etmek ve eğitime dair nitel bakılabilirleri daha sağlıklı gözlemleyebilme adına muhakkak iki kişi gidilmeli diye düşünüyorum” (Biga).

Yerel eğitim gruplarının gerçekleştirmiş oldukları izleme çalışmalarının, niteliksel tarafına bakıldığında, genel olarak kadın sayısının daha fazla olmasına rağmen, karar alma mekanizmalarında ve “temsiliyet” (grubu temsil eden kişi olma) durumunda, erkeklerin daha baskın olarak yer aldığı görülmektedir. Eğitimlerde erkeklerin daha baskın olarak yer alması, kadınların daha az konuşmasına, dönem dönem “susturulmasına” ve dolayısıyla “pasifize” olmalarına neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü bir diğer mesele de hem eğitimcilerin hem de katılımcıların kullanmış olduğu “cinsiyetçi dil”dir. Hem verilen örneklerde, hem de kullanılan deyimlerde yer alan cinsiyetçi söylem, aslında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tekrar üretilmesine neden olmaktadır.

✓ Yerel Toplantı İzleme Sonuçları

Eskişehir, Ankara, İzmir, Kocaeli, Samsun ve Tokat’ta gerçekleştirilen 9 yerel toplantının izleme sonuçlarına göre; toplamda toplantılara 116 kadın, 65 erkek katılmıştır. Toplantıda kadınların söz alma sayıları 740, erkeklerin ise 781’dir. Toplam konuşma sürelerine baktığımız zaman kadınların 270 dakika, erkeklerin 277 dakika olduğu görülmektedir. Toplantıda katılımcılar tarafından açılan konu sayısına bakıldığında, kadınlar tarafından 55, erkekler tarafından ise 41 konunun açıldığı görülmektedir.

Toplantılarda yapılmış olan görev dağılımlarına bakıldığında, kadınların 7 kez moderatör, 6 kez de raportör olmalarına karşın, öneride bulunma, karar alma aşamasında toplamda sadece 6 kez yorum yapabilecek ortamı bulabildikleri görülmektedir. Erkeklerde bu dağılıma bakıldığında ise toplamda 1 kez moderatör, 2 kez raportör olmalarına karşın, öneride bulunma, karar alma aşamasında toplamda 9 kez yorum yaptıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu veriler, kadınların sorumluluk alma, emek harcama ve üretimde bulunma aşamasında son derece aktif yer aldıklarını, toplumsal cinsiyet rolleri ve beraberinde getirdiği görev dağılımıyla da paralel olarak karar alma, “seçim” yapma ve öneride bulunma aşamasında çok etkin olamadıklarını hatta belki engellendiklerini göstermektedir.

YEREL İZLEME GRUPLARI										
	1.To P	2.To P	3.To P	4.To P	5.To P	6.To P	7.To P	8.To P	9.To P	
Toplantı	Kadın									Ara Toplam:
Toplantı katılımcı sayısı	23	21	19	15	13	8	4	4	9	116
Katılımcıların toplantıda söz alma sayıları	14	138	57	219	132	10	34	113	23	740
Katılımcıların toplantıda söz alma süreleri	55	12	41	19	37	15	60	11	20	270
Katılımcılar tarafından açılan konu sayısı	1	2	6	7	5	11	15	3	5	55
Moderatör	1	1	1	1		1	1		1	7
Moderatörü öneren		1	1		1				1	4
Rapörtlör	1	1			1		1	1	1	6
Rapörtlörü öneren	1	1								2

YEREL İZLEME GRUPLARI										
	1.To P	2.To P	3.To P	4.To P	5.To P	6.To P	7.To P	8.To P	9.To P	
Toplantı	ERKEK									Ara Toplam:
Toplantı katılımcı sayısı	14	8	12	6	4	7	3	2	9	65
Katılımcıların toplantıda söz alma sayıları	16	184	64	151	50	8	16	258	34	781
Katılımcıların toplantıda söz alma süreleri	40	18	51	13	34	10	20	48	43	277
Katılımcılar tarafından açılan konu sayısı	2	1	4	2	5	5	6	8	8	41
Moderatör								1		1
Moderatörü öneren:	1			1	1			1		4
Rapörtlör		1		1						2
Rapörtlörü öneren		1		1	1			1	1	5

Bunlara ek olarak izlemeyi gerçekleştiren gençlerin görüşlerine ve sürece dair olan yorumlarına bakıldığında da çarpıcı verilerle karşılaşmaktadır.

Gözlem formlarında yer alan yorumlar göstermektedir ki, genelde kadınlar niceliksel olarak toplantılarda daha fazla yer almakta ancak, karar alma mekanizmalarına aktif olarak katılamamakta ve düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edememektedirler.

“Toplantıda genel olarak kadın katılımcılar ağırlıktaydı. Geç saatte olmasına rağmen çok sayıda kadın katılımcı vardı. Şu dikkatimi çekti, evet eşit olalım diyen kişi sürekli söz alarak ve söz aldığını sanarak hep konuşmaların arasına girdi. Yani toplantıyı moderatör değil, o erkek katılımcı yönlendirdi. Bir diğer dikkat çekici olay ise, çocuklarla ve yaşlılarla ilgili olan projelere kadın katılımcılar dâhil oldu ve dolayısıyla bu projelerin sorumluları kadınlar oldu” (Eskişehir).

“Uygulamacı kadın olduğundan ve toplantıyı yönlendirdiğinden fazlaca konuştu dolayısıyla kadın konuşma süresi formda fazla görünse de katılımcı kadınların konuşmaları kısa kısa ve az sayıda oldu. Erkeklerinse söz aldıklarında düşüncelerini uzunca ifade edebildikleri gözlemlendi” (Ankara).

“Toplantı boyunca alınan kararlarda, hararetli tartışmalarda, erkek sayısı kadın sayısından az olmasına rağmen, erkekler daha fazla konuşarak toplantının seyrine hâkim oldular. Bazı tartışmalarda kadınlara seslerini yükselterek söylediklerinin doğruluğunu kabul ettirmeye çalışıp, kadınları toplantıda söz almaktan çekinen konuma getirdiler. Toplantı genel olarak örgütlenme genel sorumlularının konuşması üzerinden ilerledi. Bunların içinden de toplantıya en çok erkek genel sorumlular hâkimdi” (Ankara).

“Toplantı da gözlemi iki kişi yaptık çünkü süreleri tutmak zor oluyor. Toplantıda herhangi bir cinsiyetçi öğeyle karşılaşmadık, fakat erkeklerin daha baskın olduğunu söyleyebilirim.¹³ Kadın, 4 erkek olmasına rağmen toplam konuşma süreleri birbirlerine çok yakın. Kadınlar daha sessiz ve yorum yapmaktan, tartışmaktan kaçınıyorlar. Konuşmalara katılan kadınların sayısı 3 – 4 kişiyi geçmedi ve toplantı boyunca da söz alanlar aynıydı.” (İzmir).

“Toplantı süresi boyunca kadın katılımcılar daha fazla söz aldı ve daha baskındı. Erkek katılımcılardan toplantı bitmeden ayrılanlar oldu. Özellikle erkek katılımcılar toplantıyı pek ciddiye almadı. (Toplantı devam ederken sigara için çıkma, yiyecek içecek alma vs) Bu toplantının gidişatı için sorun oluşturdu. Kadın moderatör toplantıyı devam ettirmekte

zorlandı. Toplantının sonuna kadar 1 erkek kaldı. Bunun dışında kaynağa çıkma konusu konuşulduğunda kadın katılımcılar akşam olmaması konusunda karar aldı” (Kocaeli).

✓ Dilde Toplumsal Cinsiyetçi Öğeler

Gözlem formlarında yer alan bir diğer önemli konu ise cinsiyetçi öğelerin gündelik dil kullanımına yerleşmiş olduğu ve ağırlıkta erkekler tarafından (kimi zaman ise kadınlar tarafından) kullanıldığıdır. Gözlemlenen cinsiyetçi dil, hâlihazırda var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğini güçlendirmektedir.

“‘Erkekler takım elbise, kızlar kot giyer’, Erkek: ‘Şıkır şıkır giyin, küpelerini tak’ söylemleri gözlemlendi. Kadın konuşmacının düşüncelerine saygı gösterilmedi şöyle ki; “stantlarda projeksiyon bulamayız ben bulamadım üniversiteden” deyince ve bunda ısrar edince özellikle erkeklerden olmak üzere kadınlardan da büyük tepki topladı. Karşı gelen arkadaşlar sonradan kadın bir arkadaşın uyarısı üzerine, saygı duymadıklarının farkına vardı” (Tokat).

“Benim dikkatimi çeken toplantı sırasında şahit olduğum bir diyalog; Kadın: ‘O saate geç kalırız piknik alışverişi için’, Erkek: ‘Arkadaşlar kıyafet almaya çıkmıyoruz’. Divan kurulu seçimlerinde 2 kadın aday, 4 erkek aday çıktı. Erkek divan kurulu üyelerinin seçimi sırasında erkekler arasında ‘biz de kadın kotasından yararlanalım’ diye espriler yapıldı ve kadınlara ‘nasıl olsa seçiliyorsunuz kotadan’ diyerek durumu alay konusu haline getirdiler” (Ankara).

✓ Kadınların “Görünmeyen” İhtiyaçları

Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından vurgulanan bir diğer nokta ise, toplantıların ve etkinliklerin mekân seçimleri yapılırken kadın katılımcıların ihtiyaçlarının düşünülmeden yapılmasıdır. Karşılaşılan bu durum kadınların katılımının önünde engel oluşturmaktadır.

“Kadın katılımcılar için etkinliklerin ya da çalışmaların akşam saatlerinde olması sorun teşkil etti. Özellikle Tokat’lı olup ailesinin yanında okuyan arkadaşlar bu sıkıntıyı dile getirdiler.” (Tokat).

✓ Yerel E-Posta İzleme Grupları

MorDüşün! proje ekipleri içerisinde Gazi Üniversitesi TOG örgütlenmesi Ocak-Şubat 2010 tarihleri arasında 2 adet yerel e-posta izleme çalışması gerçekleştirmiştir.

Bu izleme çalışmasının sonuçlarından elde edilen nicel verilere göre toplamda; “Dönence Projesi” yerel e-posta grubunda; 38 kadın, 42 erkek, “Bir Okul Hayalim Var” projesi yerel e-posta grubunda; 55 kadın, 28 erkek e-posta göndermiştir.

Ocak ayı içerisinde gerçekleştirilen izleme çalışmasında, 11 kadın, 9 erkek e-posta gönderirken, şubat ayı içerisinde 42 kadın 21 de erkek gönüllü e-posta göndermiştir. İzleme yapan ekiplerin yorumlarına bakacak olursak; *“E-postalarda cinsiyetçi söylemlere rastlanmadı. Ancak e-posta konularını toparlayanların (son sözü söylemek gibi) çoğunlukla erkek oldukları gözlemlendi.”*

Genel olarak yerel izleme gruplarının ulaştıkları nicel ve nitel verilere bakıldığında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin karar alma mekanizmalarında, örgütlenme içi görev dağılımında ve “gündelik dilin kullanımında” etkili bir biçimde mevcut olduğu görülmektedir.

Kadın sayısının daha çok olmasına karşın, karar alma mekanizmalarında etkin olamamaları eğitimlerde ve toplantılarda çoğunlukla erkeklerin karar almasına neden olmaktadır. Bu durum örgütlenme içi görev dağılımının toplumsal cinsiyet rolleriyle paralel olmasına, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmesine ve yeniden üretmesine neden olmaktadır. Örneğin; kadınların daha çok yaşlılar ve çocuklarla ilgili projelerde aktif olmalarının kadının toplum nezdinde ki “bakıcı”, “anaç” rollerini üstlenerek, sürdürmeye devam etmesi gibi.

Bir diğer önemli nokta ise, erkeklerin kullandığı “gündelik dilin” cinsiyetçi olmasıdır. Kimi zaman espri yapılarak kimi zaman da şaka mahiyetinde kullanılan cinsiyetçi kelimeler ve takınılan ayrımcı tutum, bilinçli olarak ya da bilinçsizce cinsiyetçi bir söylemin oluşmasına ve bu söylemin gündelik hayat pratikleri içerisinde her gün yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Kadınlar sadece fiziksel olarak, ne giydikleri ve ne taktıkları üzerinden görünür olurken, diğer alanlarda “görünmez” kılınılmaktadırlar.

Gözlemlerde sıklıkla vurgulanan bir diğer önemli nokta ise, mekânın ve toplantı saatlerinin kadın katılımcıların ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda belirlenmiyor olmasıdır. Oysa ki etkinliklerin saatlerinde yapılacak bir değişiklik, bu sorun çözüme ulaştırılabilir.

✓ Ulusal Etkinlik-Konseyl İzleme Sonuçları

Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın yılda 2 kere ulusal ölçekte gerçekleştirdiği TOG Gençlik Konseyi'nde MorDüşün! proje ekipleri 14 izleme çalışması yapmıştır. TOG Gençlik Konseyleri'ne; yerelde faaliyet gösteren Toplum Gönüllüleri üniversite kulüpleri/ toplulukları ya da üniversite dışı örgütlenmelerin, kendi içlerinde seçtikleri temsilciler, Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın çeşitli kademelerinde gönüllü ve profesyonel olarak görev alan kişiler, farklı sivil toplum kuruluşlarından temsilciler katılmaktadır. Her konseyin belirli bir teması ya da temaları vardır. Bu tema(lar) çerçevesinde geçmiş dönemlerde yürütülen çalışmalar hakkında bilgi paylaşımında bulunulur ve gelecek dönem faaliyetleri ile ilgili yol haritası çizilir.¹¹

Bu doğrultuda 18-21 Şubat 2010 tarihlerinde Sakarya'da gerçekleştirilen XV. Gençlik Konseyi'nde 11 açık etkinliği ve 3 oturum izlenmiştir.

✓ Açık Alan İzleme Sonuçları

XV. TOG Gençlik Konseyi'nde 11 açık alan etkinliği MorDüşün! ekiplerince izlenmiştir; “AGH-Avrupa Birliği”, “Alevilik”, “Gençlik Hali”, “Gençlik Meclisi”, “Guiza Neden Gol Atmıyor?”, “Homofobi”, “MorDüşün!”, “Togegosit”, “Tog Sözlük”, “Ulusal Paso” ve “5N bir de YK”.

YEREL İZLEME GRUPLARI												
	1. İzlem e:	2. İzle me:	3. İzlem e:	4. İzle me:	5. İzle me:	6. İzle me:	7. İzle me:	8. İzle me:	9. İzle me:	10. İzle me:	11. İzle me:	Topl am:
	Kadın											
İzlenen faaliyeti gerçekleştiren kişi sayısı	1					1	2		1	1		6
İzlene faaliyete katılan kişi sayısı	26	25	13	5	2		21	15	18	2	13	140
İzlenen faaliyeti öneren	1					1	1		1	1		5
Görev dağılımı												
Moderatör												
Uygulamacı						1	2					3
Konuşmacı												

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız http://www.tog.org.tr/abs/templates/bos_sayfa.asp?articleid=18&zoneid=60

YEREL İZLEME GRUPLARI												
	1.İzle me:	2.İzle me:	3.İzle me:	4.İzle me:	5.İzle me:	6.İzle me:	7.İzle me:	8.İzle me:	9.İzle me:	10.İzle me:	11.İzle me:	Topla m:
Konsey -Açık Alan:	Erkek											
İzlenen faaliyeti gerçekleştiren kişi sayısı	1	1	1	1	2	1		1	1		1	10
İzlene faaliyete katılan kişi sayısı	29	5	15	5	11		13	18	22	3	15	136
İzlene faaliyeti öneren	1	1	1	1	1	1		1	1		1	9
Görev dağılımı												
Moderatör			1									1
Uygulamacı						1					1	2
Konuşmacı			1									1

Konsey açık alan izleme faaliyetleri sonuçlarına göre toplamda açık alan faaliyetlerine 140 kadın, 136 erkek katılmıştır. Açık alan faaliyetlerini, 6 kadın ve 10 erkek gerçekleştirmiştir. Faaliyetleri öneren kişilere baktığımızda toplamda 5 kadın, 9 erkek olduğu görülmektedir. Açık alan faaliyetlerinde ki görev dağılımına bakıldığında, 1 kadın moderatör, 2 kadın uygulamacı ve 1 kadın konuşmacı görülmektedir. Erkeklerde baktığımızda ise toplamda 4 erkeğin moderatör, uygulamacı ve konuşmacı olarak görev aldığı görülmektedir. Niteliksel verileri elde etmek için hazırlanmış olan açık uçlu sorulara dair ayrıntılı gözlemlerini yazan izlemeci sayısı son derece azdır. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıda görülebilir.

“ İzlenen açık alan faaliyeti sırasında uygulayıcıların kullandığı dilde toplumsal cinsiyetçi öğelere rastladınız mı?” sorusuna toplamda 2 izlemeci evet, 8 izlemeci ise hayır cevabı verirken 1 izlemeci ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Evet, cevabı veren grubun gözlemi aşağıda doğrudan aktarılmaktadır.

“Bayan guiza bana geldi, kadın gitti, karı gibi futbol oynuyor” (Guiza Neden Gol Atmıyor?).

“Uygulayıcı konuşmalarında ‘kadın’ kelimesi yerine, ‘bayan’ kelimesini kullandı. Fakat toplumsal cinsiyet konusunda önyargılı olduğunu düşünmüyorum. Kullanılırken dikkatti çeken kelimeler değildi” (Togegoist).

“İzlenen faaliyet sırasında verilen örneklerde toplumsal cinsiyet eşitliği göz önünde bulunduruldu mu?” sorusuna toplamda 8 izlemeci evet, 2 izlemeci hayır cevabını verirken, 1 izlemeci ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Gözlem formlarında bu bölümle ilgili ayrıntılandırılmış yorumlar bulunmamaktadır.

“İzlenen faaliyetin içeriğinde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sakıncalı öğelere rastladınız mı?” sorusuna toplamda 5 izlemeci evet, 6 izlemeci hayır cevabını vermiştir. Evet, cevabı veren grubun gözlemi aşağıda doğrudan aktarılmaktadır.

“Bir kadın katılımcı, kadın yerine ‘kız’ ifadesini kullandı” (Homofobi).

“Katılımcılardan biri; ‘Erkeler karı parası yer’ dedi. İktidar erkekte olduğu fikri hala yaygın. Bir kadın katılımcı da ‘cesaretli bir kız değilim’ diye kendini ifade etti. Yönetim Kurulu aday adaylarından bahsedilirken, ‘adam ifadesi’ kullanıldı” (5N 1de YK).

Genel olarak, TOG Gençlik Konseyi’nde gerçekleştirilen açık alan bölümlerine dair izleme çalışmasında uygulayıcıların kullandığı dil, içerik ve verilen örnekler, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda “duyarlı” yaklaşıldığını göstermektedir. Ancak dile biraz daha derinlemesine bakıldığında, kavramların ve kelimelerin kullanılışında ve deyimlerle örneklendirmelerde cinsiyetçi yaklaşımların yer aldığı görülmektedir.

Yukarıdakilere ek olarak, izlemeyi gerçekleştiren MorDüşün! ekibindeki arkadaşların yorumlarına bakacak olursak;

“Erkek uygulamacının daha çok söz hakkı kullandığı gözlemlendi. Uygulamacılar ‘kadın’ ifadesini kullanıyordu” (Homofobi).

“Katılımcı kadınlar oldukça aktifti. Erkek katılımcılar da kadınların söz sahibi olmalarından yanaydı. Örneğin hesap ödeme konusunda kadının da yapabileceğini, tek taraflı, erkek egemen durumdan olmayacağı görüşündelerdi .Sadece konuşmakla değil harekete de geçmenin vakti geldi’’karar olarak alınan bir karardı” (MorDüşün!).

“Erkek katılımcılar 34 dakika, kadın katılımcılar 22 dakika söz aldı. Moderatör erkekti ve 7 dakika konuştu. Erkek katılımcılar genelde daha baskındı ve sert konuştular. Kadın arkadaşlar ise genelde daha güvensiz konuştular. Ortamda toplumsal cinsiyet açısından sakıncalı davranışlar olmadı. Erkekler daha fazla konuştu, katılımcılardan da erkekler daha baskındı” (Togegoist).

TOG Gençlik Konseyi'nde gerçekleştirilen açık alan faaliyetlerinin izleme sonuçlarına baktığımız zaman genel olarak, 6. (Homofobi), 7. (MorDüşün!), 9. (Tog Sözlük) ve 10. (Ulusal Paso) izleme çalışması olarak tabloda yer alan açık alan etkinliklerinde, kadınların hem uygulamacı, hem faaliyeti öneren kişi, hem de katılımcı olarak daha aktif yer aldıkları görülmektedir. Bunun nedenlerinde biri, gerçekleştirilen açık alan etkinliklerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilerek gerçekleştirilmesi olabileceği gibi, gerçekleştirilen açık alan etkinliğinin teması da olabilir.

✓ Konsey Oturum Sonuçları

TOG Gençlik Konseyi süresince 3 oturum izlenmiştir. Bunlar sırasıyla; “Hakkımız Sağlık”, “Gençlerin Katılımı”, “Bir Yıl Kaç Hafta” başlıklı oturumlardır. Oturumlar Toplum Gönüllüsü gençler tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, TOG dışından kişi ve kurumlar tarafından da gerçekleştirilebilmektedir.

YEREL İZLEME GRUPLARI:								
	1.İzleme:	2.İzleme:	3.İzleme:	Toplam:	1.İzleme:	2.İzleme:	3.İzleme:	Toplam:
	Kadın				Erkek			
Konsey Oturum İzleme:								
Oturumdaki uygulatıcı sayısı	2		1	3		1	1	2
Toplantı katılımcı sayısı		13	14	27		9	19	28
Uygulaticıların söz alma sayıları			11	11		39	7	46
Uygulaticıların söz alma süreleri (dakika)	27		4	31		18	6,8	24,8
Katılımcıların toplantıda söz alma sayıları	29	58	27	114	35	67	28	130
Katılımcıların toplantıda söz alma süreleri (dakika)	14	8	14	36	10	10	13	33
Moderatör	1		1	2		1	1	2

TOG Gençlik Konseyi'nde izlenen 3 oturuma toplamda, 27 kadın ve 28 erkek katılmıştır. Oturumları gerçekleştiren kişileri toplamda 3 kadın ve 2 erkektir. Oturumları gerçekleştiren uygulaticıların kaç kez söz aldıklarına ve konuşma sürelerine bakıldığında, kadın uygulaticıların toplamda 11 kez söz aldıkları ve 31 dakika konuştukları, erkek uygulaticıların ise 46 kez söz aldıkları ve 24,8 dakika konuştukları görülmektedir. Oturumlardaki katılımcılarla ilgili aynı verilere bakıldığında ise, kadınların toplamda 114 kez söz aldıkları ve 36 dakika konuştukları, erkeklerin ise toplamda 130 kez söz aldıkları ve 33 dakika

konuştukları görülmektedir. Oturumlardaki görev dağılımlarına bakıldığında ise kadınların ve erkeklerin toplamda 2 kez moderatör olduğu görülmektedir.

Bunlara ek olarak gözlem yapan MorDüşün! proje ekiplerinin sürece dair yorumlarına bakıldığında da çarpıcı verilerle karşılaşmıştır.

“Oturum suresince erkekler daha aktifti, daha fazla söz aldılar. Atölye sırasında istasyonlar yapıldı. Bu 3 gruptu ve her grupta sözcü kadındı, bana göre sebebi kadınların yazılarının güzel olmasıydı. Gruplarda genel olarak kadın sayısı az, erkek sayısı fazlaydı. Kadınlar, kendilerini daha geri planda tuttu, katılım aşamasında” (Hakkımız Sağlık).

“Atölye içerisinde gruplara ayrılınması gereken durumlarda cinsiyet eşitliği faktörü göz ardı edilmekle birlikte, sunumda konu hakkında önerilerin sunulması noktasında, kadın katılımcının açıklanması, diğer kadın katılımcılarının da aynı konu hakkında söz alıp desteklemelerine ve daha fazla konuşmalarına imkân sağlarken erkek katılımcı fikrini belirttiğinde diğer kadın katılımcılardan fazla destek görmedi. Grup çalışmalarında kadınların genelde yazıcı, not tutma gibi görevleri üstlenirken erkeklerin son sözü söyleyen konumda olması, kadın düşüncelerin yazılı hale gelmesini üstlenirken, erkek yorum yapma noktasında ön plana çıkıyor. Bir de atölye çalışmalarında, konuyu başlatan ve konu hakkında üstünlük, öncülük yapma noktasında erkeklerin daha katılımcı olması, bayanların¹² bu anlatımın ortalarına doğru söz alma sayılarının artması” (Gençlerin Katılımı).

“Atölye çalışmasında gruplara ayrılmada cinsiyet dağılımına dikkat edilmedi. Grupların rastlantısal seçilmesi neticesinde erkek katılımının çok, kadın katılımının az olduğu gruplar oluştu. Bunun tam tersi durumlar da vardı. Genel olarak tartışma konusunda, gruplara verilen çalışmaların uygulanması gibi konularda erkekler öncülük ediyor, kadınlar başta sessiz kalırken atölyenin ortalarına doğru daha etkin olabiliyorlar, fakat erkekler de sürekli kadınların sözlerini henüz tamamlamadan bölme, düşüncesini söylemesine fırsat vermeme durumu vardı. Dikkatimi çeken bir diğer konu ise kadınların söz alıp fikrini savunma noktasında gruptaki diğer kadınların desteğini beklemesi, bunu gördüğü zaman daha etkin hareket etmesi tam aksi bir durumda ise kısa cümlelerle konuyu kapatmaları... Grupların çalışma noktasında ise kadın ve erkeğin birlikte çalışmasına dikkat edildi. Aynı şekilde çözümlerin sunumlarını yaparken bir erkek ve bir kadının birlikte sunum yapması. Yalnız önemli olan şu ki bilgilerin okunması işlerini kadınlar yaparken, çalışma sınırlarını

---

¹² Yazarın notu: Burada da görüldüğü gibi sadece izlenen gençlerin değil, izleyen gençlerin de algılarında toplumsal cinsiyet öğelerine halen rastlanmaktadır.

çoğunlukla erkeklerin gerçekleştirmesi, aynı şekilde, son sözün erkekler tarafından söylenip sonuca varılması” (Bir Yıl Kaç Hafta).

✓ **Sonuç**

Sonuç olarak; MorDüşün! projesi kapsamında Kasım 2009 - Mart 2010 tarihleri arasında, toplamda 11 TOG örgütlenmesinde, yerel ve ulusal düzeyde 3 yerel eğitim, 9 yerel toplantı, 2 yerel e-posta grubu olmak üzere toplam 14 izleme çalışması gerçekleştirilmiştir.

Her ne kadar gerçekleştirilen izleme çalışmalarından elde edilen niteliksel ve niceliksel veriler “fotoğrafın bütününe” dair bir sonuç geliştirmek için yeterli olmasa da TOG örgütlenmelerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği anlamında genel durumuna dair bir sonuç çıkarmak için yeterlidir. Bu çerçevede izleme sonuçlarına bakılacak olursa; Toplum Gönüllüleri Vakfı Eğitim Departmanı’nın hassasiyetleri ve öncelikleri doğrultusunda gerçekleştirilen yerel eğitim izleme çalışmalarının sonuçları, yerel toplantı izleme çalışmalarının sonuçlarından farklılaşmaktadır. Elde edilen verilerle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin görüldüğü alanlara genel olarak bakıldığında kadınların sayısının daha fazla olmasına rağmen, karar alma mekanizmalarında erkekler daha baskın olarak yer aldığı görülmektedir. Eşitsizliğin görüldüğü bir diğer alan ise, gerek eğitimlerde gerekse toplantılarda kullanılan cinsiyetçi dil meselesidir. Hem verilen örneklerde, hem de kullanılan deyimlerde yer alan cinsiyetçi söylem toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin tekrar üretilmesine neden olmaktadır.

Ulusal düzeyde gerçekleştirilen izleme çalışmalarına bakıldığında ise, atölye/oturum uygulayıcılarının ve katılımcıların kullandığı dil, oluşturdukları içerik ve verdikleri örnekler bağlamında toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna daha “duyarlı” yaklaşıldığı görülmektedir. Ancak niteliksel verilere ve izlemeyi gerçekleştiren MorDüşün! ekiplerinin gözlemlerine bakıldığında kadınların katılım mekanizmalarında aktif olmadıkları, görev dağılımlarının toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda yapıldığı ve bu doğrultuda genelde kadınların raportör olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan niteliksel ve niceliksel verilerin bir kısmı ise, toplumsal cinsiyet eşitliğinin gözetildiği durumlarda kadın erkek eşitliğine dikkat edildiğini, kadınların teşvik edildiğini ve engellenmediğini, gerçekleştirilen faaliyetlerde ihtiyaçlarının gözetilmesi halinde katılımın arttığını, kadınların daha çok öneride bulunarak söz söylediğini ve farklı alanlarda sorumluluk aldıklarını göstermektedir.

İzleme & Değerlendirme

Proje Hedefleri Değerlendirmesi

Hedefler	Gerçekleşen
HEDEF 1	8 yerel TOG örgütlenmesinde toplumsal cinsiyet izlemesi yapabilme kapasitesi oluşturmak. Proje hedefleri belirlenirken düşünülen 8 örgütlenme sayısı, eğitim planlama aşamasında yapılan başvurular da dikkate alınarak 11 örgütlenmeye ¹³ çıkarılmıştır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yerel İzleme Grupları'nın kapasitesini artırmaya yönelik 4 günlük bir eğitim programı tasarlanmış ve 12-15 Kasım 2009 tarihleri arasında gerçekleşen bu eğitim programına toplam 19 genç katılmıştır.
HEDEF 2	Toplum Gönüllüleri arasında toplumsal cinsiyet eşitliğine dair mevcut durumu (görev dağılımları, sorumluluklar, karar ve yetkilerde ağırlık, cinsiyete göre ihtiyaçların tespiti ve temini vb.) saptamak üzere, projede yer alacak gençlerin katılımıyla Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodu geliştirmek. Proje süresince Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodu geliştirilirken; hem niteliksel hem de niceliksel açıdan toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesine karar verilmiştir. Metot oluşturulmadan önce örgütlenmelerdeki durumu daha derinlemesine ve çok boyutlu olarak analiz edebilmek için toplam 2 adet odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ışığında elde edilen veriler, yerel izleme gruplarının önerileri ve geçmiş proje deneyimleri göz önüne alınarak toplam 5 adet izleme formu ¹⁴ oluşturulmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair mevcut durumun tespiti için hazırlanan bu formlar, nicel verilerin tüm örgütlenmelerde standart bir şekilde analiz edilebilmesini ve hem yerel hem de ulusal düzeyde (TOG kapsamında) toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesini sağlamıştır.

¹³Gazi Osman Paşa Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Tokat), 18 Mart Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Bige), Anadolu Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Eskişehir), Gazi Üniversitesi Toplum Gönüllüleri (Ankara), Dokuz Eylül Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (İzmir), Kocaeli Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Kocaeli), İğne Deligi Gençlik Merkezi Toplum Gönüllüleri (Samsun), Ege Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (İzmir), Pamukkale Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Denizli), Erciyes Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (Kayseri), Yıldız Teknik Üniversitesi Toplum Gönüllüleri Örgütlenmesi (İstanbul).

¹⁴ MorDüşün! Yerel İzleme Formu, MorDüşün! Toplantı Gözlem Formu, MorDüşün! Eğitim Gözlem Formu, MorDüşün! Konsey-Oturum Gözlem Formu, MorDüşün! Konsey-Açık Alan Gözlem Formu.

HEDEF 3	Bu izleme metodunun 8 yerel örgütlenme tarafından 4 ay boyunca uygulanmasıyla, söz konusu TOG örgütlenmelerinin mevcut durumunu tespit eden <i>toplumsal cinsiyet eşitliğine</i> dair bir harita çıkartmak.	Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodu Aralık 2009 – Mart 2010 tarihleri arasında toplam 11 yerel örgütlenmenin 9’unda proje süresince kullanılmıştır. Elde edilen niteliksel ve niceliksel veriler proje ekibi tarafından analiz edilmiş ve ortaya TOG örgütlenmelerine dair bir toplumsal cinsiyet haritası çıkartılmıştır.
HEDEF 4	Bu haritanın Toplum Gönüllüleri ağında paylaşarak, genç kadınların katılımı ile ilgili sorunlara dair farkındalık yaratılması ve çözüm önerilerine yönelik tüm Toplum Gönüllüsü gençler arasında gündem oluşturulması.	MorDüşün! Yerel Eğitim Programı ile proje sonuçlarının ve hazırlanan eğitim modülünün diğer toplum gönüllüsü gençler arasında paylaşılması hedeflenmiştir*. İzleme sonuçlarından hareketle Toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine 2 günlük bir eğitim modülü geliştirilmiş ve 22–23 Mayıs 2010 tarihinde İzmir ve Kilis’te, 29–30 Mayıs 2010 tarihinde İstanbul-TOG Pembe Ev Gençlik Merkezi’nde ve Bilgi Üniversitesi Kısa Dalga Gençlik Merkezi’nde düzenlenen eğitimlere toplam 60 kişi katılmıştır. MorDüşün! projesi, 18- 21 Şubat 2010 tarihinde gerçekleşen TOG Gençlik Konseyi süresince çeşitli atölyelerde ve Toplumsal Cinsiyet başlıklı panelde derinlemesine tartışılan bir konu olmuştur. Konsey süresince gerçekleşen etkinlikler yerel izleme ekipleri tarafından toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde izlenmiş ve buradan elde edilen sonuçlar toplam 300 kişiyle paylaşılmıştır. Projeye dair gelişmeler ve çıktılar ayda bir yayınlanan ve toplam 6900 kişiye ulaşan TOG’un süreli yayın organı TOGses dergisinde yer alarak okuyucularla paylaşılmıştır.
HEDEF 5	Toplum Gönüllüleri arasında tüm projelerde ve yerel örgütlenmelerin işleyişinde toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısının gelişmesine ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili yerel projelerin çoğalmasına yönelik,	Yerel izleme gruplarının çalışmaları temel alınarak, TOG, Gençlik Çalışmaları Birimi, toplumsal cinsiyet uzmanı, akran eğitimi uzmanı ve akran eğitmenler tarafından bir Toplumsal Cinsiyet Eğitim Modülü oluşturulmuştur.

* Ek IX: MorDüşün! Yerel Eğitimler Programı yer almaktadır.

	Toplum Gönüllüsü gençler tarafından geliştirilerek uygulanabilecek bir eğitim modülünün oluşturulması.	Eğitim modülünde, Toplumsal Cinsiyet ve İşbölümü başlığı altında; toplumsal cinsiyet, roller, ataerkil işbölümü ve sonuçları, iktidar ilişkileri ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve temsil politikaları konuları yer almaktadır. Toplumsal cinsiyet bağlamında Türkiye'deki mevcut durumun ekonomi, eğitim, siyaset ve şiddet alanlarında rakamlarla ortaya koyulduğu Türkiye'de Durum bölümü ve TOG'daki durumunu da sorumluluklara dair veriler ile anlatan TOG'da Durum bölümü yer almaktadır.
HEDEF 6	Proje süresinin sonu itibarı ile, Toplum Gönüllüsü gençler tarafından geliştirilip uygulanan yerel projeler arasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve/veya Kadın Hakları konulu projelerin artışı sağlamak.	MorDüşün! projesinin Toplum Gönüllüleri içinde toplumsal cinsiyet duyarlılığını yaygınlaştırma ve bu konuda daha fazla yerel proje üretilmesini tetikleme hedefinin etkileri 30 Mayıs 2010 tarihinde Bilecik'te düzenlenen toplumsal cinsiyet atölyesinde görülmeye başlanmıştır. Projenin bir diğer etkisi ise TOG örgütlenmelerinde yer alan genç kadın gönüllülerin, toplumsal cinsiyet duyarlılığını ve konuyla ilgili atölye çalışmaları yürütebilme ve örgütlenme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi'nin (SOGEP) eğitimlerine talep ve başvuruların artmasıdır.
HEDEF 7	Proje süresinin sonu itibarı ile, Yerel TOG örgütlenmelerinde ve TOG'un ulusal yapısında genç kadınların katılımını nicelik ve nitelik yönünden artırmak.	Örgüt içi görev dağılımlarının yeniden şekillenmesinde örgütlenmelerde yapılan toplumsal cinsiyet farkındalığı çalışmalarının, eğitimlerin ve MorDüşün! projesinin etkileri önemlidir. Şubat 2009'da TOG örgütlenmelerinin çalışmalarında kolaylaştırıcı olarak sorumluluk üstlenen "koordinatörler" arasında kadınların oranı % 32,3 iken bu oran Mayıs 2010'da % 49,0'a yükselmiştir. Toplumda kadınların öğretmenliğe yakıştırılması algısından hareketle, Şubat 2009 yılında Toplum Gönüllüsü gençlerin alacağı eğitimleri koordine etmekle sorumlu olan "eğitim sorumlusu" gençlerin %74,5'i kadın iken, bu oran Mayıs 2010'da %55,3'e

		düşmüştür. Örgüt içi görev dağılımlarındaki değişimin, “Yönetim Kurulu” adaylık sürecinde görülmemesi bir diğer dikkat çekici unsurdur. 13. TOG Gençlik Konseyi’nde Genç Yönetim Kurulu Adayları arasında kadınların başvuru oranları %25 iken, bu oran 15. TOG Gençlik Konseyi’nde %14,3’e gerilemiştir.
HEDEF 8	Uygulama sonrası gelecek geri bildirimler ile güncellenen Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodu’nu, eğitim programının ana hatlarını ve yapılan çalışmaların öyküsünü anlatacak bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi oluşturulması.	Haziran 2010 tarihi itibarıyla tamamlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi, proje başlangıcından itibaren tüm ana proje etkinliklerini (Yerel İzleme Grupları Eğitimi, Haritalama, Toplumsal Cinsiyet Eğitimleri) içermekle beraber, benzer çalışmaları yürütecek Toplum Gönüllüsü örgütlenmelere ve diğer gençlik kuruluşlarına yol gösterici bir rehber niteliğinde olmuştur.
HEDEF 9	Bu rehberi hem TOG örgütlenmeleriyle, hem de diğer gençlik örgütleriyle paylaşarak bir model sunmak.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi’nin, TOG örgütlenmelerinin yanı sıra gençlik alanında çalışan diğer örgütlerle de online olarak paylaşılması hedefinden hareketle Toplum Gönüllüleri Vakfı ve Gençlik Çalışmaları Birimi’nin internet sitesinde Temmuz 2010 tarihinden itibaren kullanıma açık olması planlanmıştır.

Proje Hedeflerini Etkileyen Unsurlar

- Proje başlangıcında planlanmış hedeflerinin çoğunluğunun belirgin, ölçülebilir, gerçekçi ve ulaşılabilir olması bu hedeflere zamanında ulaşılabilmesini sağlamıştır. Uzun ve kısa vadeli olarak belirlenen hedeflere belli bir zaman planı içerisinde ve birbirini takip ederek ulaşılmaya çalışılması bir sonraki odaklanılan noktaya daha planlı varılmasına neden olmuştur.
- Toplumsal Cinsiyet İzleme Metodu’nun projede görev alan yerel örgütlenmelerin %82’sinde kullanıldığı görülse de izlem sayılarının planlananın altında kaldığı

görülmektedir. Bunun en büyük nedeni, projede tamamen gönüllü olarak görev alan yerel izleme gruplarının üniversitelerindeki sınav takvimleri ve eğitim programlarıdır. Yerel izleme grupları ile birlikte planlanan her örgütlenme için en az 1 yerel eğitim, toplantı ve tematik yerel eğitim izleme hedefinin gerisinde kalınmıştır.

- TOG örgütlenmeleri içinde sorumluluk alan genç kadın gönüllülerin sayısının bir önceki yıla göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde arttığı görülmekle beraber Toplum Gönüllüsü gençlerin yürüttüğü yerel projeler içinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve/veya Kadın Hakları temalı projelerin sayısının bir önceki yıla göre artmadığı görülmektedir. Bu konuda örgütlenme içerisinde hareketlenmeler olsa da yeni projelerin hayata geçirilmesi konusunda henüz istenilen hedefe ulaşamamıştır.
- MorDüşün! projesi, gençlik alanında gençlerin aktif katılarak yer aldıkları bir *katılımcı izleme* projesidir. Bu nedenle tüm proje ekibi eğitim sonunda toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemek için nelere bakılacağına ortaklaşa karar vermişlerdir. Nelere bakıldığı kadar, nasıl bakılması gerektiği de bir diğer önemli konudur. İzleyicinin duruma yada olaya herhangi bir müdahalede bulunmadığı ve var olanı saptamakla yetindiği varsayımından hareket edilse de izleyicinin bakış açısına göre yorumlarda değişiklik olması ihtimali de atlanmamalıdır. Yerel izleme gruplarının raporları incelendiğinde, bazı örgütlenmelerde her izleme için proje ekibinden en az iki kişinin yer alması izlemelerin güvenilirliği açısından önemli olmuştur.

Projenin Etkisi

- Planlanan faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sonucunda elde edilen çıktılarına bakıldığında özellikle projeye katılan gençlerde ve projenin sürdürüldüğü örgütlenmelerde projenin etkisinin yoğun bir şekilde olduğu görülmektedir. Bu gençler ve örgütlenmeler projenin yönüne, nasıl bir soruna çözüm arayışı içinde olduklarına ve çözümün hangi parçasını üstlendiklerine dair diğer proje paydaşlarına oranla daha büyük kazanımlar elde etmişlerdir.

- TOG'un genelindeki değişimi izlemek için 30 Mayıs 2010 tarihinde TOG Pembe Ev Gençlik Merkezi'nde kadın ve erkek katılımcılar ile toplam 1 adet odak grup çalışması gerçekleştirilmiştir. MorDüşün! Yerel Eğitimler Programına katılmak için gönüllü olarak başvuran ve toplam 2 günlük eğitimin ardından bu gençlerle yapılan odak grup görüşmeleri sırasında, gençlerin toplumsal cinsiyet eşitliği konularına duyarlılık kazandığı ve bu konudaki farkındalıklarının fark edilir biçimde arttığı tespit edilmiştir. Eğitim programına katılan gençler arasından, takip eden sene içerisinde toplumsal cinsiyet konuları ile ilgili hak temelli çalışmalara devam etmek isteyenlerin oranı ise %85 civarındadır.
- MorDüşün! projesi, özellikle TOG'da toplumsal cinsiyet eşitliğini gündeme getirmesi ve örgütün kendi içinde etkilerini yaygınlaştırması açısından çok önemli bir rol üstlenmiştir. Özellikle ulusal etkinliklerde (konsey vs.) toplumsal cinsiyet mevzuu etkinliklere damgasını vuran konuların en başında yer almaya başlamıştır. TOG Genç Yönetim Kurulu adayları başvuru sürecinde kadın adayların katılımının çok düşük olması derinlemesine konuşulan konuların başında gelmekle beraber çeşitli atölye ve oturumlarda sıklıkla tartışılmıştır. Tüm bu göstergeler bize örgütlenmelerin yürüttüğü yerel projeler arasında toplumsal cinsiyet temalı projelerin sayısının yakın zamanda artmaya başlayacağını işaret etmektedir. Yerel örgütlenmelerde ve TOG'un ulusal yapılarında sorumluluk alan genç kadınların sayısının artmasının sağlaması konusunda son bir yıllık verilerin (şubat 2009 – Mayıs 2010) doğru bir şekilde okunması çok önemlidir. TOG içerisinde genç kadınların katılımı vurgusu üzerinden yürütölen tartışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun gelecek dönemlerde TOG içinde daha yoğun konuşulacağı ve bu alana dair çalışmaların daha da artacağını göstermektedir.
- Öte yandan uzmanlar tarafından hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi ile konunun diğer Toplum Gönüllüsü gençler arasında yaygınlaştırılması mümkün olacaktır. Benzer şekilde, farklı gençlik örgütleri de, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Rehberi sayesinde genç kadınların katılımı ve örgüt içi toplumsal cinsiyet eşitliği konularını örgütlerinin gündemlerine taşıyabileceklerdir. Rehberde yer alan proje deneyiminden ve çıktılarından faydalanabilecek ve dilerlerse benzer bir çalışmayı kendi içlerinde gerçekleştirebileceklerdir. Bu da göstermektedir ki MorDüşün! projesi, TOG örgütlenmeleri dışında diğer gençlik örgütlerine model olabilecek bir potansiyele sahiptir.

Sonuçlar

MorDüşün! projesi, proje ortakları, proje katılımcıları ve çıktıları ile yalnızca kendi deneyimleri açısından değil tüm diğer kuruluşlar açısından bakıldığında da son derece özgün ve yenilikçi bir projedir. TOG içerisinde, başta projeye katılan yerel örgütlenmeler olmak üzere, gençlerin katılımı ve toplumsal cinsiyetin kesiştiği önemli bir süreç MorDüşün! projesiyle tetiklenmiştir. MorDüşün!, sadece Toplum Gönüllüleri içinde değil, temel önceliği toplumsal cinsiyet olmayan tüm gençlik STK'larında kadınların katılımını artıracak araçların geliştirilmesine imkân tanıyacak ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını gençlik örgütlerinin gündemine taşıyacak yeniliklere imza atılmıştır.

Her ne kadar proje tasarımı sırasında iç tutarlılığa önem verilip, doğru durum ve ihtiyaç analizi yapılmış olsa da bazı hedefler konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Özellikle TOG örgütlenmeleri içindeki görev dağılımlarındaki değişimin, Yönetim Kurulu adaylık sürecinde görülmemesi ve Toplum Gönüllüsü gençler tarafından geliştirilip uygulanan yerel projeler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadın hakları konulu projelerin artışının sağlanamamış olması toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yol alınması planlanan mesafeler konusunda daha tutarlı olunması gerekliliğini gözler önüne sermiştir.